

LIPERIN KUNTA

Vaivion osayleiskaava

Esipuhe

Liperin kunta on käynnistänyt Vaivion alueen osayleiskaavaprosessin keväällä 2007. Yleiskaavoituksen tavoitteena on ohjata kunkin osa-alueen maankäytön kehittymistä kokonaisvaltaisesti huomioiden maankäytölliset ja ympäristölliset erityispiirteet. Yleiskaavan suunnitteluratkaisuilla pyritään kokonaisrakenteen myönteiseen kehittämiseen. Tällöin kiinnitetään huomiota perinteisen rakenteen ja maankäytön tukemiseen.

Osayleiskaava laaditaan siten, että kylä- ja ranta-alueilla rakennusluvut voidaan myöntää suoraan kunnanvaltuuston hyväksymän oikeusvaikutteisen osayleiskaavan pohjalta. Osayleiskaava siten vähentää poikkeuslupakäsittelyjä sekä rantavyöhykkeellä maanomistajakohtaisten ranta-asemakaavojen laadintatarpeita.

Vaivion alueen nykyinen maankäyttö ja luonto-olot sekä aikaisemmin laaditut selvitykset ja suunnitelmat luovat pohjan yleiskaavoituksen tavoiteasettelulle ja mitoitusperusteille. Lisäksi tavoiteasettelua ohjaavat jo yleisesti hyväksytyt yleiskaavoituksen suunnitteluperiaatteet. Tavoitteet kohdistuvat ensisijaisesti kylä- ja ranta-alueille sijoituvan asuinrakentamisen muodostamisperusteisiin sekä arvokkaiden luontokohteiden ja suunnittelualueelle ominaisen kulttuuriympäristön huomioimisperiaatteisiin.

Yleiskaavatyön keskeinen tavoite on turvata maanomistajien maankäytölliset oikeudet ja tasapuolinen kohtelu suunnittelualueen kokonaisrakenteen ja luonnonympäristön arvot huomioiden.

Osallistavan suunnittelumenettelyn keskeinen tavoite on inspiroida paikallisia ja ulkopuolisia osallisia ja toimijoita suunniteltavan ympäristön ja siihen liittyvien toimintojen maankäytön kehittämiseen, sekä mahdollistaa osallisten ja suunnittelijoiden välinen vuorovaikutteinen suunnitteluprosessi.

16.6.2009

Kaavanlaatija
Projektipäällikkö Jorma Harju
Puh. 010 33 45725
E-mail: jorma.harju@poyry.com

Pöyry Environment Oy
Kuopion toimisto
Itkonniemenkatu 13
70500 KUOPIO

Sisältö

1	PERUS- JA TUNNISTETIEDOT.....	1
1.1	Kaava-alueen sijainti.....	1
1.2	Kaavan tarkoitus ja tavoitteet.....	2
2	LÄHTÖTILANNE	2
2.1	Alueen yleiskuvaus.....	2
2.2	Suunnittelutilanne.....	3
2.2.1	Kaava-alueita koskevat suunnitelmat, päätökset ja selvitykset.....	3
2.3	Maankäytön nyky rakenne	7
2.3.1	Kokonaisrakenne	7
2.3.2	Maanomistusolot	9
2.3.3	Asutus.....	9
2.3.4	Elinkeinoelämä ja palvelut.....	10
2.3.5	Liikenneverkosto	10
2.3.6	Rakennettu ympäristö.....	10
2.3.7	Rakennettu kulttuuriympäristö	11
2.3.8	Muinaismuistokohteet.....	18
3	LUONNONYMPÄRISTÖ.....	19
3.1	Suojelualueet.....	20
3.2	Uhanalaiset lajit.....	21
3.3	Arvokkaat pohjavesi- ja maa-ainesalueet	21
3.4	Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys	22
3.4.1	Kohde 13 Pieni-Kuisma, Kuoppa-Kuisma ja Kuikkalampi.....	22
3.4.2	Kohde 14 Luonnontilainen vähäpuustoinen suo	22
3.4.3	Kohde 15 Vai vionlammen eteläranta.....	22
3.4.4	Kohde 16 Pohjolanvaaran lähde	22
3.4.5	Kohde 17 Kiurulampi.....	22
3.4.6	Kohde 18 Valkeislammit	23
3.4.7	Kohde 19 Saarvalammen lähde	23
3.4.8	Kohde 20 Louhilammen alue, lettosuo	23
3.4.9	Kohde 21 Pieni Polvijärvi ja Mustalampi	23
3.4.10	Kohde 22 Uusilammen pohjoisrannan luhtasuo	24
3.4.11	Kohde 23 Kiiesvaaran rantavyöhykkeen tervaleppäluhta.....	24
3.4.12	Kohde 24 Peltoniemen rantaluhta	24
3.4.13	Kohde 25 Huhuusniemen lähde ja maisemakuusi.....	24
3.4.14	Kohde 26 Harijärven länsipuolen puro ja luhta.....	24
3.4.15	Kohde 27 Sulku-Patalahden alue.....	24
3.5	Maisemallisesti arvokkaita alueita	24
3.5.1	Vai vion kylä, maisema-alue M1.....	24
3.5.2	Mustalampi, maisema-alue M2	25
3.5.3	Pohjolanvaaran tien maisema-alue M3	25
3.6	Maisema-ekologinen rantaluokitus	25
3.7	linnustoselvitys	26
3.7.1	Kohde 1 Venepohjan lahti – Harmaanniemi.....	26
3.7.2	Kohde 2 Heinäsaari - Vasansaari.....	26
3.7.3	Kohde 3 Kirjavanniemi ja Nivelensaari.....	27
3.7.4	Kohde 4 Lietelahti – Haukilahti	27

3.7.5	Kohde 5 Suuri- ja Pieni Myhkyrä lähisaarineen	27
3.7.6	Kohde 6 Salmilampi.....	27
3.7.7	Kohde 8 Pohjalampi.....	28
3.7.8	Kohde 9 Ala-Säyneinen	28
3.7.9	Kohde 10 Louhilampi ja Pieni Louhilampi	28
3.7.10	Kohde 11 Iso Vehkalampi	28
3.7.11	Kohde 12 Pieni Polvijärvi	28
3.8	Uhanalainen lajisto.....	28
4	SUUNNITTELUTAVOITTEET	29
4.1	YLEISTAVOITTEET.....	29
4.2	VALTAKUNNALLISET ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEET	29
4.2.1	Toimiva aluerakenne	30
4.2.2	Elinympäristön laatu	30
4.2.3	Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat	30
4.2.4	Toimivat yhteysverkostot	30
4.3	Lähtökohta-aineiston asettamat tavoitteet	30
5	YLEISKAAVARATKAISU JA SEN PERUSTELUT	32
5.1	Strategiset tarkastelukohteet.....	32
5.2	KAAVAN MUKAINEN KOKONAISRAKENNE.....	32
5.3	MAANKÄYTÖLLISET ALUEVARAUKSET.....	33
5.3.1	Ympärivuotisen asutuksen ja loma-asutuksen alueet.....	33
5.3.2	Palvelujen, yhdyskuntateknisen huollon sekä erityisalueiden merkinnät.....	34
5.3.3	Maa- ja metsätalousalueet.....	35
5.3.4	Virkistys- ja ulkoilualueet.....	35
5.3.5	Luonnonympäristö, luonnonsuojelualueet ja – kohteet.....	36
5.3.6	Kulttuuriympäristöt, rakennussuojelu- ja muinaismuistokohteet.....	37
5.3.7	Liikenne	38
5.4	OSAYLEISKAAVAN YLEISET MÄÄRÄYKSET	39
5.4.1	Rakentaminen	39
5.4.2	Maiseman huomioiminen	39
5.4.3	Jätevesien ja jätteiden käsittely, ympäristönsuojelu.....	39
6	OSAYLEISKAAVAN VAIKUTUKSET	40
6.1	Yleistä	40
6.2	Maankäytölliset vaikutukset.....	40
6.3	Vaikutukset rakennettuun ympäristöön, kulttuuriympäristöihin ja maisemaan.....	40
6.4	Vaikutukset luonnonympäristöön	41
6.5	Vaikutukset sosiaalisiin oloihin.....	41
6.6	Vaikutukset palveluihin, elinkeinoihin, matkailuun ja virkistymiseen.....	42
6.7	Vaikutukset liikenneverkostoihin.....	42
6.8	Osayleiskaavan oikeusvaikutukset.....	43
7	OSAYLEISKAAVAN SUUNNITTELUVAIHEET	43
7.1	Osalliset.....	43
7.2	Osayleiskaavatyön suunnitteluvaiheet.....	44

Liitteet

Liite 1 Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Piirustukset

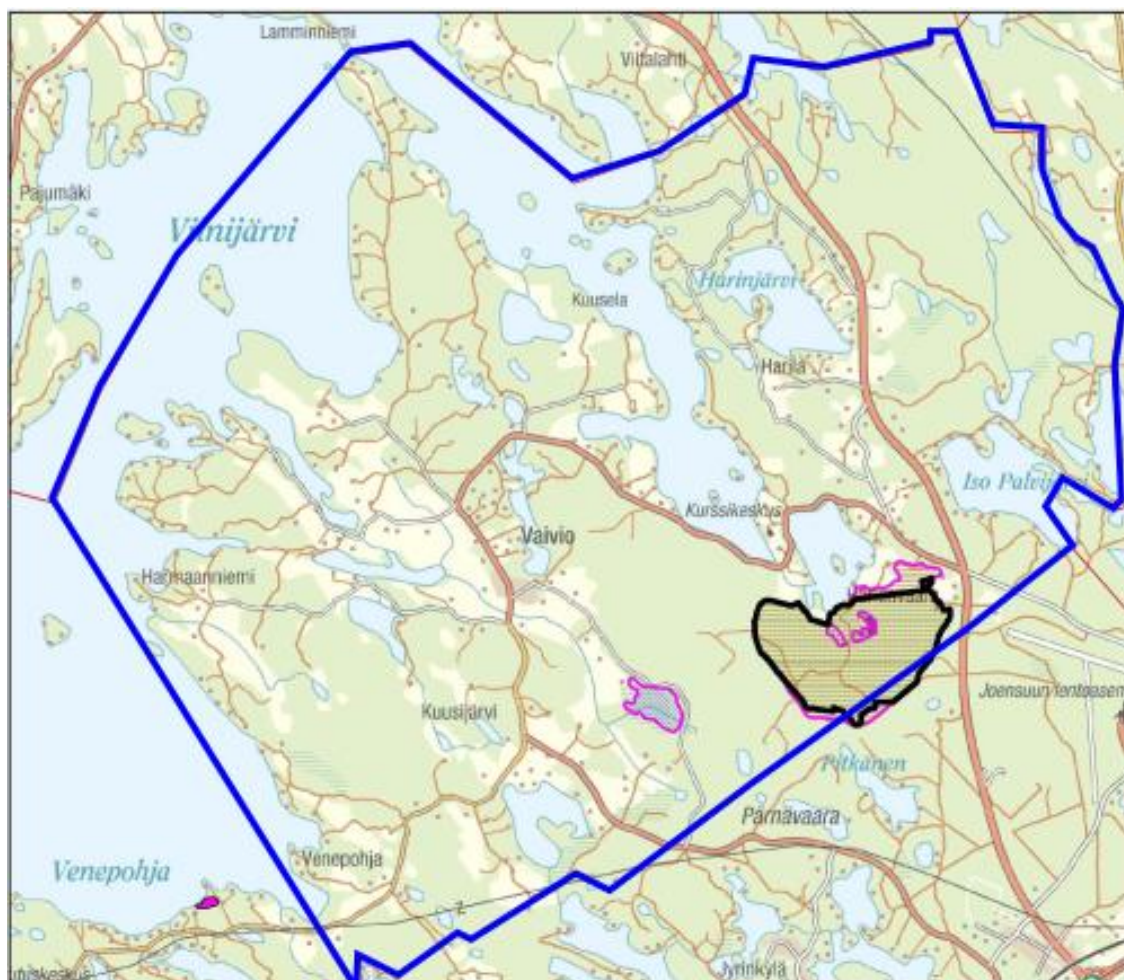
Osayleiskaavakartta 1:10 000

1 PERUS- JA TUNNISTETIEDOT

1.1 Kaava-alueen sijainti

Osayleiskaava-alue sijaitsee Pohjois-Karjalassa Joensuun seutukunnassa Liperin kunnassa, Liperin kirkonkylästä n. 15 km pohjoiseen. Suunnittelualue on kooltaan n. 72 km². Suunnittelualueella on rantaviivaa 144 km, josta 78 km Viinijärven rantaviivaa ja 66 km alueella olevien pienempien lampien, järvien sekä saarten rantaviivaa.

Osayleiskaava-alue käsittää Vaivion kyläkeskuksen, Viinijärven itäosan rannat, Salmilammen, Harinjärven, Pohjalammen, Uusilammen, Kuisman, Vänilammen, Vaivionlammen, Mustalammen, Kuusijärven, Pienen Polvijärven sekä osan Isosta Polvijärvestä, Keskimmäisestä Polvijärvestä ja Ala-Säynelammesta. Lisäksi alueella on useita pienempiä lampia. Mainittavan kokoisia saaria suunnittelualueella ovat Vasansaari, Nivelsaari ja Piilosaari, ja alueella on useita pienempiä saaria.

Kuva: Suunnittelualueen rajaus.

1.2 Kaavan tarkoitus ja tavoitteet

Liperin kunnanhallitus on päätöksellään 228 § / 27.11.2006 käynnistänyt Vai vion oikeusvaikutteisen osayleiskaavan laatimisen.

Osayleiskaava laaditaan maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittamana oikeusvaikutteisena osayleiskaavana, jonka alueella kaavan mukaiset rantarakennushankkeet voidaan kaavan perusteella käsitellä suoralla rakennuslupamenettelyllä. Vai vion osayleiskaavassa selvitetään mm. ranta-alueiden ja kyläalueiden luonnon- ja kulttuuriympäristöt, huomioidaan Natura 2000 – ohjelman alueet ja tavoitteet, osoitetaan maa-ainesten ottoalueet, ohjataan kyläalueiden tiiviimpiä maankäyttöratkaisuja sekä ohjataan rantarakentaminen ranta-alueilta tehtävän kantatilatarkastelun, luontoselvityksen ja niiden pohjalta määriteltävien mitoitusperusteiden mukaisesti.

Yleiskaavalla ohjataan:

- rantarakentamista
- yhdyskuntarakenteellisesti tiiviimpää rakentamista kyläalueilla
- pysyvän rakentamisen sijoittumista kunnallisteknisen verkon yhteyteen
- maankäyttöä virkistys- ja ulkoilualueiden sekä maa-ainesten ottoalueiden osalta

2 LÄHTÖTILANNE

2.1 ALUEEN YLEISKUVAUS

Liperin kunnassa on n. 12 100 asukasta. Kunnan pinta-ala on 1161 km², josta vesistöä on yli kolmannes. Kunnalle tyypilliset laajat peltoaukeat sijoittuvat vesistöjen välisille tasaisille maastonosuuksille. Pohjoisosassa kunta rajautuu Viinijärveen ja sen saariin ja niemiin. Suunnittelualue sijoittuu Liperin pohjoisimman kylän, Vai vion, ympäristöön, ja alueelta on matkaa Liperin kuntakeskukseen n. 15 km, Joensuun keskustaan 15 km ja Ylämyllyn palvelukeskukseen 5 km. Ylämylly on maakuntakaavassa osa Joensuun kaupunkiseudun kehittämisaluetta ja tulevaisuudessa osa Joensuun kaupungin taajamarakennetta. Joensuun seudun kehittäminen on tuonut myös Ylämyllyn alueelle aluesuunnittelu- ja rakentamispaineita, mikä heijastuu jonkin verran Vai vionkin alueelle.

Suunnittelualue rajautuu lännessä ja pohjoisessa Viinijärveen. Alueen eteläraja kulkee valtatie 17 suuntaisesti noin 2 - 4 kilometriä tien pohjoispuolella, ja itäraja puolestaan kulkee seututie 502 suuntaisesti n. 2 kilometriä tien länsipuolella. Vai vion talouskylä, jossa on n. 590 asukasta, jakaantuu kahteen taajamaan, Vai vioon ja Härkinvaaraan. Taajamat sijaitsevat Keretinlahden molemmin puolin. Vai vion asukasluku kaksinkertaistuu kesäisin, kun alueen n. 350 loma-asuntoa saavat kesäasukkaansa. Liperi on Suomen 25. suosituin mökkikunta ja suosituin vapaa-ajan asumisen kunta Pohjois-Karjalassa. Vapaa-ajan asuntoja Liperissä on yhteensä n. 2800 kpl, ja Vai vion seudun osuus koko kunnan mökkeilijöistä on n. 12,5 %.

Suunnittelualue on pääasiassa maa- ja metsätalousaluetta, rannat ovat pitkälti lomiasuntokäytössä. Alueen haja-asutus on enimmäkseen keskittynyt isoimpien teiden varalle. Suunnittelualueella on yhteensä 144 km rantaviivaa Viinijärven, pienempien järvien ja lampien sekä saarien rannoilla. Joensuun lentokenttä sijoittuu suunnittelualueen ulkopuolelle, kaava-alueen kaakkoiskulman tuntumaan.

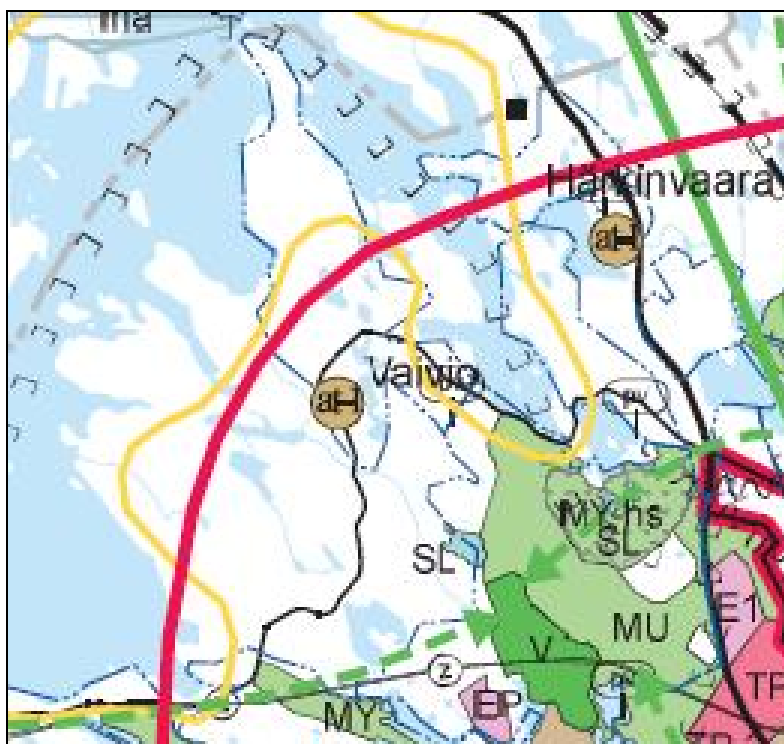
2.2 SUUNNITTELUTILANNE

2.2.1 Kaava-alueita koskevat suunnitelmat, päätökset ja selvitykset

Maakuntakaava

Suunnittelualueella on voimassa 20.12.2007 valtioneuvoston vahvistama, Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 1. vaihekaava.

Maakuntakaavan täydennykseksi maakuntaliitto hyväksyi 4.5.2009 2. vaihekaavan, jonka ympäristöministeriö vahvistaa myöhemmin. Täydennysosassa käsiteltiin maa-ainesten otto- ja turvetuotantoalueet ja niihin liittyvät maakunnalliset suojelalueet sekä varuskuntien ja niiden ampuma-alueiden melualueet. Lisäksi täydennyksessä huomioitiin muita maakunnallisia suojelalueita ja maakuntakaavan tarkistukseen liittyviä asioita. Maakuntakaavan täydennys korvaa voimassa olevan seutukaavan ja hyväksytyyn maakuntakaavan näiltä osin.

Kuva: Ote Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 1. vaihekaavasta.

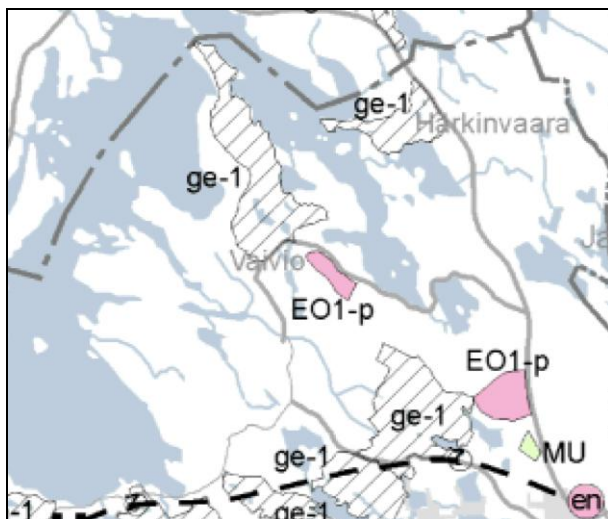
Maakuntakaavan 1. vaihekaavassa on suunnittelualan osalta merkinnät:

kk-2	Joensuun kaupunkiseutu	Yhdyskuntarakenteen kehittämisen kannalta Tärkeää ylikunnallisesti suunniteltavaa aluetta
at	Kyläalue	Maaseutuasutuksen kannalta tärkeitä kyläkeskuksia, jotka palvelujen, asutuksen, kulttuuriympäristön tai elinkeinotoimintojen kannalta ovat tärkeitä kehittämisen kohteita
rk	Rantojen käytön kehittämisen kohdealue	Kehittämisperiaattemerkinnällä osoitetaan Pohjois-Karjalan tärkeimmät suurvesistöt sekä erämainen Koillisen luontovyöhykkeen alue
pv	Tärkeä tai pohjaveden hankintaan soveltuva vesialue	
nat	Natura 2000-ohjelmaan kuuluva tai	

	ehdotettu alue	
V	Virkistysalue	Maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä, viherverkon kannalta erityisen tärkeitä ulkoilu-, retkeily- ja virkistysalueita
MU	Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta	Maakunnallisesti ja seudullisesti ulkoilun kannalta tärkeitä maa- ja metsätalousvaltaisia alueita
MY	Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja, geologisesti arvokas muodostelma tai maa-ainelain tarkoittama kaunis maisema	Valtakunnallisesti (MY-hs) ja maakunnallisesti (MY) merkittäviä geologian ja maisemansuojelun alueita, joiden perustana on arvokas harjumuodostuma
	Viheryhteystarve	Joensuun kaupunkiseutuun liittyviä olemassa olevia tai tavoitteellisia viheryhteyksiä, joilla on merkitystä erityisesti seudullisen virkistysalueverkoston, mutta myös ekologisten yhteyksien kannalta
SL	Luonnonsuojelualue	Luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita, jotka ovat valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai seudullisesti merkittäviä
	<i>Kiinteä muinaisjäänös</i>	<i>Ei sijoitu kaava-alueelle vaan Polvijärven kunnan puolelle.</i>

Alueella on lisäksi merkinnät pääsähkölinjasta ja moottorikelkkareitistä. Maakuntakaavan 2. vaihekaavassa suunnittelualuetta koskevat merkinnät:

ge-1	Arvokas harjualue	Arvokkaita harjualueita, joilla on vähintään maakunnallista merkitystä geologian ja maiseman suojelun kannalta. Niiden perustana on arvokas harjumuodostuma.
EO1-p	Soranottoalue	Vähintään seudullista merkitystä omaavia soranotto-alueita, joiden osalta on selvitetty luonnonsuojelun tavoitteiden, pohjaveden hankinnan ja maa-ainesten ottotoiminnan yhteensopivuus. Lisämerkinnällä -p osoitetuilla alueilla on otettava huomioon pohjavesien suojelu ja huolehdittava maaperäolosuhteista riippuen riittävän suojakerroksen jättämisestä ainestonoton alarajan ja pohjaveden pinnan ylärajan väliin siten, ettei haitallisia aineita pääse veteen.

Kuva: Ote Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 2. vaihekaavan ehdotuksesta.

Yleiskaava

Joensuun seutuvaltuusto hyväksyi Joensuun seudun yleiskaavan 2.12.2008.

Joensuun seudun yleiskaava 2020:ssa suunnittelualuetta koskevat seuraavat aluevaraukset ja merkinnät:

AT	Kyläalue	Alue on liitettävä vesi- ja jätevesiviemäriverkostoon. Alueen tarkempi käyttö ratkaistaan osayleiskaavassa.
atc	Palvelukylä	
atr	Rantakylä	
Suunn.	Suunnittelutarvealue	Alue määrätään maankäyttö- ja rakennuslain 16.3 § perusteella suunnittelutarvealueeksi 10 vuodeksi laskettuna siitä ajankohdasta, kun tämä yleiskaava tulee voimaan. Rakennuspaikan minimikoko on 5 000 m ² .
rm	Matkailupalvelujen kohde	
M	Maa- ja metsätalousvaltainen alue	
MU	Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta	Alueelle kohdistuu yleisen virkistyneen paineita ja tarpeita järjestää ulkoilureittejä
MY/hs	Maa- ja metsätalousvaltainen alue, joka kuuluu harjunsuojeluohjelmaan.	
geo/har-3	Valtakunnallisesti arvokkaat harjualueet kuuluvat yleensä harjunsuojeluohjelmaan, pääkäyttötarkoitus MY	
W	Vesialue	
VR	Retkeily- ja ulkoilualue	
SL	Luonnonsuojelualue	
SL-1	Luonnonsuojelualue	Merkinnällä on osoitettu valtakunnallisiin luonnonsuojeluohjelmiin (soidensuojeluohjelma, lehtojensuojeluohjelma, vanhojen metsien suojeluohjelma, lintuvesien suojeluohjelma, rantojensuojeluohjelma) kuuluvat alueet. Toteutettava alue voi poiketa laajuudeltaan vähäisesti suojeluohjelmassa esitetyistä laajuudesta.

Asemakaava

Suunnittelualueella ei ole asemakaavoja. Yksityiset maanomistajat ovat laadittaneet osalle ranta-alueita Vaivionsalon rantakaavan.

Pohjakartta

Pohjakarttana käytetään maanmittauslaitoksen numeerista maastotieto- ja raja-aineistoa.

Rakennusjärjestys

Liperin kunnan rakennusjärjestys on hyväksytty kunnanvaltuustossa 17.12.2001. Rakennusjärjestys tuli voimaan 1.3.2002.

Alueelle laaditut selvitykset ja inventoinnit

Suunnittelualuetta koskettavia selvityksiä ja inventointeja ovat mm.

- Liperin kunnan vapaa-ajan asumisen tavoiteohjelma 2007
- Pohjavesien suojelusuunnitelma 1995; Liperin kunta
- Joensuun seudun kulttuuriympäristöselvitys; Outi Suoranta 2005
- Joensuun seudun kyläselvitys 2007; Silja Ahola
- Joensuun seudun maisemarakenne ja viheraluejärjestelmä - selvitys 2006; Air-Ix Suunnittelu Ympäristötaito Oy
- Joensuun seudun sotahistorialliset kohteet 2006; Kankainen, Jorma & Kunnari, Maria
- Seudullisesti merkittävät luontokohteet 2005; Suunnittelukeskus Oy
- Joensuun seudun liikennejärjestelmäsuunnitelman osahanke JOLLA - Joensuun seudun joukko- ja kevyen liikenteen laatukäytävät - selvitys 2005; Tiehallinto
- Seudullisesti merkittävät maa-ainesten ottoalueet – selvitys 2005; Joensuun kaupunki
- Eri asuntotyyppien ja asuinalueiden vetovoimatekijät Joensuun seudulla (pro gradu – tutkielma) 2005; Hanna Rauhala
- Pohjois-Karjalan maakuntakaavaa (2008) varten tehdyt selvitykset
 - alueen väestön ikärakenne, väestötavoitteet, työpaikka- ja elinkeinotilanne ja – tavoitteet; suojelu- ja luonnonsuojelualueet, kulttuuriympäristöt ja muinaismuistot, Natura - alueet; seudullisesti merkittävät virkistysalueet, vesistömatkailu

2.3 MAANKÄYTÖN NYKYRAKENNE

2.3.1 Kokonaisrakenne

Suunnittelualue on pääasiassa haja-asutusaluetta sekä maa- ja metsätalousaluetta. Alueen rakennuskanta koostuu pientaloista sekä maatilojen tilakeskuksista. Alueen kaksi taajamaa, Vaivio ja Härkinvaara ovat varsin pieniä, rakenteeltaan nauhamaisia tienvarren kyliä. Varsinaisia palvelukyliä alueella ei ole, mutta Vaivion kasvavassa taajamassa on välttämättömät peruspalvelut eli alakoulu sekä kauppa- ja postipalvelut. Vaivion kylän tihein asutus sijoittuu Vaiviontien varteen koulun ympäristöön, samaten Pärnävaaran tien varressa on paikoin tiheämpää asutusta. Joensuun seudun yleiskaavaehdotuksen

tavoiteasettelussa Vaivio mainitaan merkittävänä asuinrakentamisen laajennusalueena sekä merkittävänä kyläkeskuksena.

Kuva: Näkymä Vaivion koulun pihasta peltomaisemien yli Alapellon tilan suuntaan. Avoimet pelto- ja vesistönäkymät vuorottelevat suunnittelualan maisemissa.

Härkinvaarassa asutus keskittyy Vaiviontien, Härkinvaarantien ja Maaherrantien varteen. Härkinvaara on Joensuun seudun yleiskaavaehdotuksessa osoitettu kehitettäväksi kyläkeskukseksi. Härkinvaarassa on pieni kyläkauppa-posti. Suunnittelualueella on etenkin rantavyöhykkeillä runsaasti loma-asuntoja, ja myös mantereiden asuinpaikoista monet ovat kesäasukäytössä. Maakuntakaavassa Viinijärven rantaviiva on osoitettu tehokkaan mitoituksen rantarakentamisen osa-alueeksi, joka on joko toteutunut tai odotetaan toteutuvan tii viimmin kuin luonnonolosuhteiltaan vastaavat alueet.

Suunnittelualueella on runsaasti toiminnassa olevia maatiloja, joiden pihapiireissä on vaihtelevasti eri-ikäistä rakennuskantaa. Maatiloja on eniten Vaivionlahden, Kylänlahden, Mustalammen, Vaivionlammen ja Salmilammen ympäristössä, sekä Nuottiniemessä ja Kuusijärven ja Venepohjan alueilla. Pääväylä suunnittelualueella on Vaiviontie, joka yhdistää Vaivion ja Härkinvaaran taajamat. Alueen monet vesistöt ovat näkyvä maisemaelementti, ja asutus onkin keskittynyt eri vesien rannoille. Suunnittelualuetta ympäröi Viinijärvi, jonka useat lahdet ja poukammat ovat olleet jo 1700-luvulla haluttuja asuinpaikkoja. Lisäksi suunnittelualueella on useita erikokoisia lampia, joiden rannoilla on asutusta ja viljelmiä. Monin paikoin avautuu upeita vesistönäkymiä viljeltyjen peltojen ylitse. Puuston ympäröimät, tiiviit tilakeskukset sijoittuvat tyypillisesti kummalle peltojen keskelle. Vaivion peltomaisemat tilakeskuksineen muodostavat monin paikoin perinteikkäitä kulttuurimaisema-alueita, joiden säilymisen edistäminen on yksi kaava-suunnittelun tavoitteista. Luonnonmaisemista erityisen maininnan arvoisia ovat mm. Vaiviontieltä Viinijärven Keretinhaldelle avautuvat järvinäkymät.

Kuvat: Kuuselan tilan pihapiiriä ja peltomaisema pihatieltä järvelle. Kuusela sijaitsee luonnonkauniilla paikalla, peltojen keskellä Viinijärven ja Uusilammen väliin jäävällä kannaksella, ympäröivää maastoa korkeammalla. Tiiviit maatilakeskusten pihapiirit mällä viljelysmaiden keskellä ovat tyypillisiä suunnittelualueelle.

Suunnittelualueella on soranottoaikoja sekä geologisesti arvokkaita harjumuodostelmia. Kaava-alueen kaakkoisnurkassa on harjijensuojeluohjelmaan ja Natura 2000 – ohjelmaan kuuluva Munakukkula - Niini vaaran harjualue.

2.3.2 Maanomistusolot

Suunnittelualue on yksityisten ja Liperin kunnan omistuksessa.

2.3.3 Asutus

Vai vion ja Härkinvaaran kylissä on noin 590 asukasta. Lisäksi suunnittelualueella on n. 350 loma-asuntoa.

Liperin kunnan kehitykseen on vaikuttanut vahvasti Ylämyllyssä sijainnut, aikanaan Suomen suurin varuskunta, joka perustettiin v. 1940. Varuskunta lakkautettiin 1996. Nykyisin merkittävin tekijä väestönkehitykselle on sijainti Joensuun kaupunkiseudun reunalla, Joensuun työssäkäyntialueella. Liperin kunnan väkiluku on kasvanut tasaisesti, ja Liperi on Joensuun seudun sisäisen muuttoliikkeen nettovoittajakunta. Liperiin muuttavien tulotaso on korkeampi kuin Liperistä poismuuttavien, joten väestön elintaso on kasvussa.¹ Ylämyllyn, mutta myös Vai vion alueelle on kohdistunut rakentamispaineita pysyvän ja loma-asumisen tarpeisiin. Vai vion kyläkeskus on Joensuun seudun yleiskaava 2020-ehdotuksessa osoitettu merkittäväksi asuinrakentamisen laajentamisalueeksi.

Liperin kunnan väestönkehitys (toteutunut ja ennuste) vuodesta 1980 vuoteen 2025

v. 1980	v. 1990	v. 2000	v. 2006	muutos tarkastelujaksolla
10 737 as.	11 500	11 479	11 850	+ 10 %
v. 2010	v. 2015	v. 2020	v. 2025	muutos tarkastelujaksolla
12 255 as.	12 666	13 065	13 349	+ 13,6 %

¹ Joensuun seudun yleiskaava 2020-ehdotus 2008.

2.3.4 Elinkeinoelämä ja palvelut

Vai vion alueen pääelinkeino on maatalous, jonka uusia suuntauksia ovat luomutuotanto ja marjanviljely. Metsätalous ja puunjalostus sekä puunkuljetus ovat myös merkittäviä elinkeinoja. Alueen yritystoimintaa ovat maanviljelyn ja metsätalouden lisäksi pienimuotoiset matkailupalvelut. Pienyrittäjät vuokraavat lomamökkejä, Vai vion kursikeskus tarjoaa matkailu-, kokous- ja ateriapalveluja, ja Harilassa on juhlatilavuokra- ja majoituspalvelua tarjoava pieni lomakylä. Suunnittelualueen eteläpuolelle sijoittuvassa Pärnävaaran urheilukeskuksessa puolestaan voi mm. hiihtää, lasketella, maastopyörillä, ratsastaa, kiipeillä ja kuntoilla.

Vai vion taajamassa on tarjolla välttämättömät peruspalvelut eli alakoulu, posti- ja kaupapalvelu. Lähimmät julkisen sektorin työpaikat ja suurin osa yksityissektorin työpaikoista on läheisissä taajamissa Ylämyllyssä, Liperissä sekä Joensuun kaupungissa.

2.3.5 Liikenneverkosto

Suunnittelualueen eteläpuolitse kulkee Kuopio – Joensuu – valtatie 17, ja kaava-alueen itäosan halki pohjois-etelä-suunnassa kulkee Ylämylly – Polvijärvi – Maarianvaara – seututie 502. Pienempiä teitä alueella ovat mm. Pärnävaarantie, Vai viontie, Kuusijärventie, Veteläsuontie, Harmaaniementie, Kirjavanniementie, Nuottiniementie, Harila, Maaherrantie ja Mertalammentie. Vai viontie, Pärnävaarantie ja seututie 502 ovat asfalttipäällysteisiä teitä, muutoin tiet ovat pääosin hiekka- ja sorateitä. Alueella on runsaasti etenkin loma-asuntotonteille johtavia yksityisiä mökkiteitä. Tieverkko on päällystämättömyydestä huolimatta hyvässä kunnossa, ainoastaan teiden kapeus saattaa asettaa rajoituksia uutta rakentamista suunniteltaessa.

Joensuun lentokenttä sijaitsee aivan suunnittelualueen ulkopuolella, kaava-alueen kaakoiskulman tuntumassa. Lähin matkustajaliikenteen rautatieasema on Joensuussa. Ylämyllyssä on rautatieliikennepaikka, joka toimii raakapuun kuormauspisteenä.

2.3.6 Rakennettu ympäristö

Suunnittelualueella on kaksi kyläkeskusta, Vaivio ja Härkinvaara. Muutoin alueella on haja-asutusta. Rakennuskanta muodostuu kokonaan pientaloista. Alueella on runsaasti toiminnassa olevia maatiloja. Rantavyöhykkeistä suuri osa on loma-asumiskäytössä.

Rakennuskannan ikärakenne on hajanaista, eikä selkeitä eri-ikäisiä alueita ole. Suunnittelualueella on säilynyt harvakseltaan pientilojen pihapiirejä 1940 - 50-luvuilta. Suurin osa asuinrakennuksista on myöhemmiltä vuosikymmeniltä, lähinnä 1960- ja 70-luvuilta, sekä etenkin Pärnävaarantien varrella 1990 – 2000 – luvuilta. Selvärajaisia uusia asuinalueita ei suunnittelualueelta erotu, vaan uutta tai juuri valmistuvaa asuinrakentamista on siellä täällä vanhemman rakennuskannan joukossa.

Alueen maatilakeskukset ovat tiiviitä ja pihapiirit on rajattu talusrakennuksilla. Tyypillisessä Vaivion maatilapihapiirissä on yksi tai kaksi iäkkäämpää talusrakennusta, kuten vanha navetta tai aitta 1930-50-luvulta. Loput rakennukset ovat uudempaa perua, tavallisesti asuinrakennus on 1970-lukuinen ja talous- ja eläinsuojarakennukset samalta ajalta tai uudempia. Vaiviossa ei juurikaan näy maaseuduille tavallinen tapa säilyttää tilan alkuperäinen päärakennus pihapiirissä uuden asuinrakennuksen valmistumisen jälkeen. Vai vion seudun maisemassa vuorottelevat monipuolisesti mäenkumpareet maatilakeskuksineen, loivat laaksot, erikokoiset vesistöt, peltoaukeat sekä tiheät ja harvat

metsäalueet. Haja-asutus sijoittuu suurimpien teiden varsille sekä Vaivionlahden ja Vaivionlammen rantaan. Suunnittelualuetta leimaavat kauniit luonnonmaisemat sekä perinteikkäät kulttuurimaisemat, joita maankäytön suunnittelussa on aiheellista hyödyntää

Kuvat: Ylävasemmalla näkymä Matosuon tilan pihasta Uusilammen rantaan. Suunnittelualuetta leimaavat rantaan saakka jatkuvat avoimet peltoaukeat, joita metsät rajaavat. Alakuvassa harvaa koivikkoa Turulan talon ympärillä. Metsä on mahdollisesti vanhaa laidunmaata.

2.3.7 Rakennettu kulttuuriympäristö

Yleistä

Vaivion osayleiskaavatyön rakennuskulttuuriselvityksessä päivitettiin alueen aiempia inventointeja, sekä luettelotiin runsaasti uusia rakennus- ja kulttuuriympäristökohteita. Rakennuskulttuuriselvityksen toteutti FM, rakennustutkija Anu Taskinen Pöyry Environment Oy:stä heinäkuussa 2008. Pääpaino selvityksessä oli kulttuurimaisema-alueiden kartoittamisessa sekä aiemmista inventoinneista poisjääneiden kohteiden (ajanjaksolta 1900 – 1950 – 1) löytämisessä. Kohteet luettelotiin niiden historiallisen, rakennushistoriallisen tai maisemallisen merkityksensä perusteella. Osa kohteista on selvityksessä mukana esimerkkeinä alueen tyypillisestä rakennuskannasta, vaikka kohteella ei olisikaan erityistä kulttuurihistoriallista arvoa tai suojelutarvetta.

Vaivion osayleiskaava-alueella ei ole lainkaan Pohjois-Karjalan maakuntakaavaan tai Joensuun seudun yleiskaavaan merkittyjä, valtakunnallisesti tai seudullisesti arvokkaaksi luokiteltuja rakennuskohteita tai kulttuuriympäristöjä, ja alueelta on aiemmin inventoitu vain kolme paikallisesti arvokasta kohdetta. Alueella ei ole myöskään Joensuun seudun yleiskaavaan määritettyjä arvokkaita kylämaisemia. Paikallisella tasolla arvokkaita kulttuurimaisema-alueita ja rakennuskohteita paikannettiin 10 kpl, minkä lisäksi luettelotiin kolme esimerkkikohdetta paikallisesta rakennuskannasta.

Kuvat: Vaivion koulu edustaa tyypillistä 1960-lukuista rakentamista. Vanhoja (1920 – 50-l), osin luonnonkivisiä navetoita on alueella säilynyt lähes joka pihapiirissä.

Vaivion alueen historiaa

1500-luvulle tultaessa Liperin pitäjään oli muodostunut useita kyliä. Nykyisen Vaivion aluetta lähin olemassa oleva kylä oli tuolloin Sotkuma, jossa oli vakituksia asukkaita viimeistään vuonna 1544. Sotkuma oli pitäjässä tärkeä keskuspaikka. Liperin suurpitäjässä oli ainakin kuusi ortodoksista tsasounaa, joista yksi sijaitsi Sotkumassa 1500-1700-luvuilla. Ortodoksisuus ei täysin hävittänyt paikallisia esikristillisiä tapoja, sillä kylällä oli 1700-1800-lukujen taitteeseen saakka myös käytössä ollut uhrikivi.²

Vaivion ensimmäinen asukas on ollut tietävästi Vasila Vasilanpoika, joka asettui nykyiselle Turulan tilalle v. 1681. Samoihin aikoihin perustettiin myös nykyiset Mustolan ja Seppälän tilat, ja 1700-luvun alkuvuosikymmeninä alueelle ilmestyi lukuisia kruununtorppia, jotka sittemmin kehittyivät itsenäisiksi taloiksi.³ Asutus keskittyi Vaivionlahden rantaan. Veroluetteloiden mukaan v. 1765 Vaivion kylässä oli 10 taloa, ja vuoteen 1855 mennessä taloluku oli kasvanut 24:ään. Sotkuman taloluku puolestaan oli tuolloin jo 158. Sotkuma – Härkinvaara – Joensuu – maantien rakentaminen käynnistettiin 1860-luvulla yleisillä varoilla hätäaputoimina, sillä Liperin pitäjän talonpojat kärsivät tuolloin katovuosista.⁴ Muut Liperin pitäjän tiet olivat vielä 1860-luvulla kärrypolkuja tai talviteitä. Vaivion kylätien rakentaminen aloitettiin 1910. Tie kulki Härkinvaarasta Taipale – Liperin kk – maantielle. Härkinvaaran asutus on aina ollut Vaivion kylää vähäisempää, eikä Härkinvaarasta juuri ole rakennushistoria-tietoja saatavilla.

Liperiin vuonna 1899 perustetun maamiesseuran Vaivion paikallisyhdistys perustettiin 1918. Vaivion Venepohjassa toimi 1800-luvun puolelta aina 1960-luvulle mylly. Osuuskassa Vaivioon perustettiin 1925. Härkinvaaran nuorisoseura käynnisti toimintansa 1924, mutta omaa seurantaloa kylälle ei rakennettu. Iltamat pidettiin eri taloissa tai kansakoululla, kunnes nuorisoseuran toiminta lakkasi 1930-luvulla. Urheiluseura Vaivion Tarmolla (perustettu v. 1931) oli oma toimitalonsa vuodesta 1947 vuoteen 1970, jolloin rakennus myytiin ja siirrettiin pois. Pitäjänmakasiinin eli lainajvästön rakentamista Vaivioon ehdotettiin jo 1873, mutta jvästö jäi kuitenkin toteuttamatta. Hanke virisi uudelleen 1909, mutta ajatus raukesi, eikä lainajvästöä perustettu lainkaan.

Vaiviossa keskusteltiin innokkaasti kansakoulun perustamisesta jo 1885 ja uudelleen 1902, mutta kului vuoteen 1908 ennen kuin kansakoulu aloitti toimintansa vuokratiloissa Paavo Erosen talossa, nykyisen Marilan tilan paikalla. Jugendvaikutteinen koulurakennus valmistui 1910 Vaivio n:o 5 (Erosen) tilan maille, mutta tämä rakennus on palanut. Härkinvaaraan perustettiin oma ja ala- ja yläkansakoulu v. 1928 ensin kauppias Kusti Piironen vuokratiloihin, ja pian rakennus maineen ostettiin pysyvästi koulukäyttöön. Härkinvaaran koulu lakkautettiin 1967, jolloin koululaiset siirtyivät 1960-luvun alussa valmistuneeseen Vaivion uuteen kouluun.

² Tuomi, Maija-Liisa 1984. Suur-Liperin historia.

³ Simola, Antti (toim.) 1997. Vanha Vaivio, Vaivion ja Härkinvaaran kyläperinnettä.

⁴ Tuomi, Maija-Liisa 1984. Suur-Liperin historia.

Rakennuskulttuuriselvitys

Liperin kunta on elinkeinohistorialtaan vahva maatalous- ja meijeripitäjä, ja runsaiden vesistöjen myötä myös kalastus on ollut merkittävä elinkeino. Saariin ja rannoille on rakentunut lukuisia kesämökkejä, jotka antavat leimansa rantamaisemille.

Maija-Liisa Tuomen keräämien Vaivion talonhaltijaluettelotietojen mukaan Vaiviossa on ollut 24 kantatilaa. Näistä perintötiloista on edelleen olemassa ainakin 14 kpl, kuitenkin tilojen rakennuskanta on uusiutunut tasaisin väliajoin. *Suuri Maatilakirja osa VIII* (1966) luettelee Vaiviosta 18 maatilaa, jotka on perustettu ennen vuotta 1965. Alueella on toki ollut muitakin ennen vuotta 1965 perustettuja tiloja, joita ei ole kuitenkaan luetteloitu Suureen Maatilakirjaan, esimerkiksi pienuutensa takia.

Vaiviossa on tehty rakennuskulttuuri-inventointi Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen ja Pohjois-Karjalan museon toimesta 2003, minkä lisäksi Vaivion aluetta on inventoitu v. 2005 Joensuun seudun yleiskaavatyön yhteydessä. Kummassakaan inventoinnissa ei ole tarkasteltu alle sata vuotta vanhoja kohteita, joten suunnittelualueelta oli luetteloituna ainoastaan kaksi kohdetta: Salmelan tilan vanhat hirsirakennukset, ja Lääkkyvän tilan pyykkikota. Lisäksi Kontiolahden puolelle luetteloitu Niemisen tila sijoittuu todellisuudessa Liperin kuntaan ja myös kaava-alueelle. Nämä kohteet tarkistettiin Vaivion yleiskaavatyön yhteydessä tehdyssä rakennuskulttuuriselvityksessä. Pääpaino selvityksessä oli kulttuurimaisema-alueiden kartoittamisessa sekä aiemmista inventoinneista poisjääneiden rakennuskohteiden (ajanjaksolta 1900 – 1950 – I) löytämisessä.

Seuraavassa on luetteloitu v. 2008 läpikäytyt kohteet. Kolme ensimmäistä kohdetta on inventoitu alueelta aiemmissa selvityksissä 2003 ja 2005, loput 13 kohdetta inventointiin rakennuskulttuuriselvityksessä 2008. Taulukossa on kohteen nimen jälkeen luettelointiperuste: M = maisemallinen, R = rakennushistoriallinen, H = historiallinen. Kaikilla luetteloiduilla rakennuskohteilla ei ole erityistä arvottavaa luokitteluperustetta, vaan ne on otettu mukaan esimerkkinä alueen tyypillisestä rakennuskannasta ja rakennushistoriasta.

1. Salmelan tilan vanhat rakennukset (R, H, M): PURETTU

Seppälän tila on vanhimpia asuinpaikkoja Vaiviossa. Turusten suku asettui paikalle 1600-luvulla. Salmelan tila on lohkottu viereisestä Seppälän kantatilasta, joka on perustettu jo 1722. Salmelan tilalla on ollut oma tilakeskuksensa viimeistään 1838, vaikka erilliseksi rekisteröidyksi tilaksi se muodostui 1929. Seppälä (ja myös Salmela) säilyivät alkuperäisellä omistajasuvulla Turusilla nähtävästi aina 1900-luvun alkuun saakka. Salmelan tila myytiin Rummukaisille v. 1927. Nykyinen omistaja Pietarinen. Salmelan tilalta on inventoitu v. 2003 asuinrakennus eli tupa jossa vuosiluku 1792, aitta ja navetta 1800-luvulta sekä lato ja riihi 1900-luvun alusta. Kaikki nämä rakennukset on sittemmin purettu huonon kunnon ja muuttuneen maankäytön vuoksi. Nykyisellä omistajalla oli ollut alun perin tarkoitus käyttää rakennusten hirsii uudisrakentamisessa, mutta hirret osoittautuvat lahoiksi.

2. Turusen pyykkikota, Lääkkyvän tila (R)

Turusten suku on asuttanut Vaiviota 1600-luvulta lähtien. Hirsinen pieni pyykkikota 1800-luvulta on jäänne entisen talouskeskuksen ajalta ja se on mahdollisesti sijainnut lähempänä Viinijärven rantaa, josta se on siirretty vuoden 1925 paikkeilla. Tällä hetkellä pyykkikota on pellon laidalla, kodan koko on n. 2 m x 2,5 m. Pyykkikota toimi alkuperäisessä käytössään vuoteen 1965 saakka.

3. Nieminen (R, M)

Asuinrakennus on vuosisadan alusta (1900-1910-l) ja sitä on laajennettu 1930-luvulla, alkujaan ilmeisesti ollut vain tupa ja kamari, nyt kolme huonetta. Vakituksessa asuinkäytössä vuoteen 1958, jonka jälkeen loma-asuntona. Pihapiirissä navetta (1947-48) ja sauna 1980-luvun alusta. Rakennusten kunto hyvä ja pihapiiri hoidettu, sijainti luonnonkauniilla paikalla Pitkä -Polvijärven rannalla. Edustaa Punarikoksen vanhaa rakennuskantaa 1900-luvun alusta.

4. Raiskio (esimerkki alueen rakennuskannasta)

Raiskio on alun perin Erolan, nykyisen Marilan tilasta erotettu torppapaikka Kylänlahdentien varressa. Hylätty pientila nähtävästi 1930-luvulta. Pihapiirissä rimalaudoitettu hirsinen asuinrakennus, hirsiaitta ja lautalato/eläinsuoja. Edustaa maanhankintalain jälkeen syntyneitä pientiloja. Rakennukset huonokuntoisia. Todennäköisesti ei säilymisedellytyksiä.

5. Halla-aho (M)

Kantatila, joka on ollut Turusten suvulla 1800-luvun alusta. Hirsinen lautaverhottu päärakennus vuodelta 1960, hirsiaitta 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä. Metsän rajaama tiivis, sopusuhtainen entinen pientilan pihapiiri edustaa alueelle tyypillistä paikallisen maaseutuasumisen sotienjälkeistä historiaa.

6. Hurrila (M)

Hurrilan tila on perustettu vuonna 1780. Hurrilan tilannro alun perin 22. Hirsinen lautaverhoiltu päärakennus on vuodelta 1918, uusittu ja laajennettu 1962. Karjasuojan kivinen, vanhin osa v. 1927, puinen talusrakennus v. 1958, hirsiaitta (v. 1918?) uusittu v. 1937. Tila sijaitsee Kuusijärven rannan tuntumassa, mutta metsä katkaisee järvinäkymän. Tiivis perinteinen maatilakeskus, jonka pihapiiriä reunustaa pensasaita ja joka sijoittuu viljeltyjen peltojen keskelle.

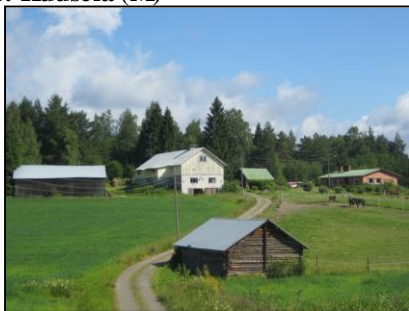
7. Kuusijärvi (M)

Tila on erotettu lappeenrantalaisen vaneri- ja rimalavytehdas Kaukas Oy:n maista 1927, jolloin se siirtyi Leppästen suvun omistukseen. Tilan hirsinen, lautaverhoiltu päärakennus v. 1918, uusittu 1954. Karjasuoja (tiili/puu) v. 1964, hirsinen aitta v. 1936. Kaunis, pienipiirteinen kulttuurimaisema- pihapiiri edustaa tyypillistä maatala-asumista vuosisadan alkuvuosikymmeniltä. Rakennusrypäs sijait-

see peltojen keskellä hieman maantiestä kohoavalla kummulla. Pihaan johtaa puukuja ja pihapiiriä reunustaa tiheä puusto.

8. Kuusela (M)

Kantatila nro 15, Räsästen suvun perustama v. 1727. Tiivis tilakeskus sijaitsee kummulla Uudenlammen ja Viinijärven välisellä kannaksella, viljeltyjen peltojen keskellä luonnonkauniilla paikalla. Karjasuoja betonista v. 1960. Pihapiirissä on ollut myös sauna, varasto ja aitta (1948). Päärakennus 1970-luvulta. Tilakeskus sekä sinne johtava tie, ympäröivät pellot ja lammenranta kulttuurimaisema-alueita.

9. Lahdenpohja (R, M)

Turusten suvun perustama kantatila 1800-luvun alusta. Hirsinen vaakalaudoitettu päärakennus on vanhimmilta osiltaan vuodelta 1820. Rakennusta laajennettu perinteiseen tyyliin rakennusrungon suuntaisesti v. 1923, remontoitu ja uusittu myöhemminkin. Tila sijaitsee Vaivionlammen eteläpuolella viljeltyjen peltojen keskellä kulttuurimaisema-alueella.

10. Matosuo (R, M)

Tila perustettu 1800-luvun alussa, erotettu Kuuselan kantatilasta. Alkuperäisessä ulkoasussaan säilynyt hirsinen vuoraamaton päärakennus 1800-luvun lopulta on tiettävästi kaava-alueen vanhin säilynyt rakennus; rakennusta remontoitu ja lisätty lautakuisti 1962. Tiilinen rapattu karjasuoja on vuodelta 1957, lautalato-osa nähtävästi myöhempää perua. Lisäksi pihapiirissä hirsiaitta oletettavasti asuinrakennuksen rakentamisajankohdalta. Matosuon tilalle johtavalta tieltä avautuvat upeat näkymät Uusilammelle metsän reunustaman peltoaukean ylitse. Pellot ja rakennusrypäs muodostavat perinteikkään kulttuurimaiseman.

11. Penttilä (esimerkki alueen rakennuskannasta)

Karjalaisen suvun v. 1725 perustama kantatila Pöppöniemessä. Pietarisen suvulla vuodesta 1895. Päärakennus 1970-luvulta. Karjasuoja (puu/luonnonkivi) v. 1936, aitta ja sauna 1952.

12. Vanha-Sippola (R, M)

Karttusen suvun 1770 perustama kantatila, nykyisin Pietaristen omistuksessa. Pihapiiri säilynyt perinteisen tiiviinä ja metsän ympäröimänä suojaisalla mäellä. Pihapiirissä Vaivion vanhimpia säilyneitä maatilarakennuksia. Hirsinen rimalaudoitettu päärakennus alkuperäisessä ulkoasussaan vuodelta 1920, sementtitiilinen karjasuoja v. 1954, hirsiaitta v. 1925 ja sauna v. 1957. Nykyinen punatiiliverhoiltu asuinrakennus 1970-80-lukujen taitteesta.

13. Hakala (R, M)

Entiseltä nimeltään Opottala. Kauniisti säilynyt tiivis maatilan pihapiiri Vaiviontien varressa Härkinvaarassa. Pihapiirissä pysty-laudoitettu päärakennus 1800-luvun lopulta, hirsiaitta, luonnonkivi/puunavetta 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä, entinen riihi, sekä uusi tiliverhoiltu asuinrakennus 1970-luvulta. Pihapiiriä ympäröi harva nuori koivumetsä, oletettavasti entistä laidunmaata. Pihapiiri koivikkoineen muodostaa kulttuurimaiseman.

14. Kulmala (esimerkki alueen rakennuskannasta)

Pientilan pihapiiri mahdollisesti 1930-luvulta. Pihassa rimalaudoitettu asuinrakennus, hirsiaitta ja sauna. Edustaa maanhankintalain jälkeen syntyneitä pientiloja, joita kaava-alueella on muutamia siellä täällä säilyneinä. Ulkorakennukset ulkoisesti heikohkossa kunnossa, pihapiiri hieman hoitamaton.

15. Mustola (R, M)

Mustola on yksi Vaivion vanhimmista tiloista, sillä se on perustettu 1700-luvun alussa. Eheä pientilan pihapiiri periytyy 1900-luvun alusta. Pienessä rimalaudoitetussa hirsituvassa T-karmi-ikkunat ja umpikuisti. Pihapiirissä hirsiaitta ja useasta eri-ikäisestä osasta koostuva navetta (rakennusmateriaaleina luonnonkivi, hirsi, lauta ja betoni). Navettaa rakennettu ja laajennettu vaihteittain 1900-luvun alusta 1970-luvulle. Navetan koillisenpuoleisen seinän päätykolmio katettu päreillä. Lounaispuolella navetan ylisille vievän sillan ovet ja ikkunat muodostavat kaikessa toiminnallisuudessaan kansanomaisen uusgoottilaisvaikutteisen koristepäädyn.

16. Härkinvaaran entinen kansakoulu (R, H, M)

Härkinvaaran ala- ja yläkansakoulu on aloittanut toimintansa 1928 ja koulunkäynti jatkui rakennuksessa vuoteen 1967. Tämän jälkeen Härkinvaaran koululaiset suuntasivat Vaivion uuteen 1960-luvun alussa valmistuneeseen kouluun. Rakennus on matala rimalaudoitettu paritupamallinen hirsirakennus,

jossa on alun perin ollut luokkahuone, opettajan yksihuoneinen asunto ja eteinen, ja johon on rakennettu kuisti myöhemmin (1960-l?). Pihapiirissä on lisäksi lautarakenteinen ulkorakennus. Piha on harvan lehtimetsän rajaama: metsä entistä laidun- ja puutarhamaata. Rakennus nykyisin loma-asuntokäytössä. Osa Härkinvaaran historiaa kylän koulutalona, säilynyt lähes alkuperäisessä asussaan. Kuisti toteutettu sopuuhaisesti ja vanhan rakennuksen tyyliin sopivasti. Ulkoisesti hyväkuntoinen.

Rakennuskulttuuriselvityksen lähteet:

Salokas, Eino (1937): Liperin pitäjän historia vuosina 1809 – 1930

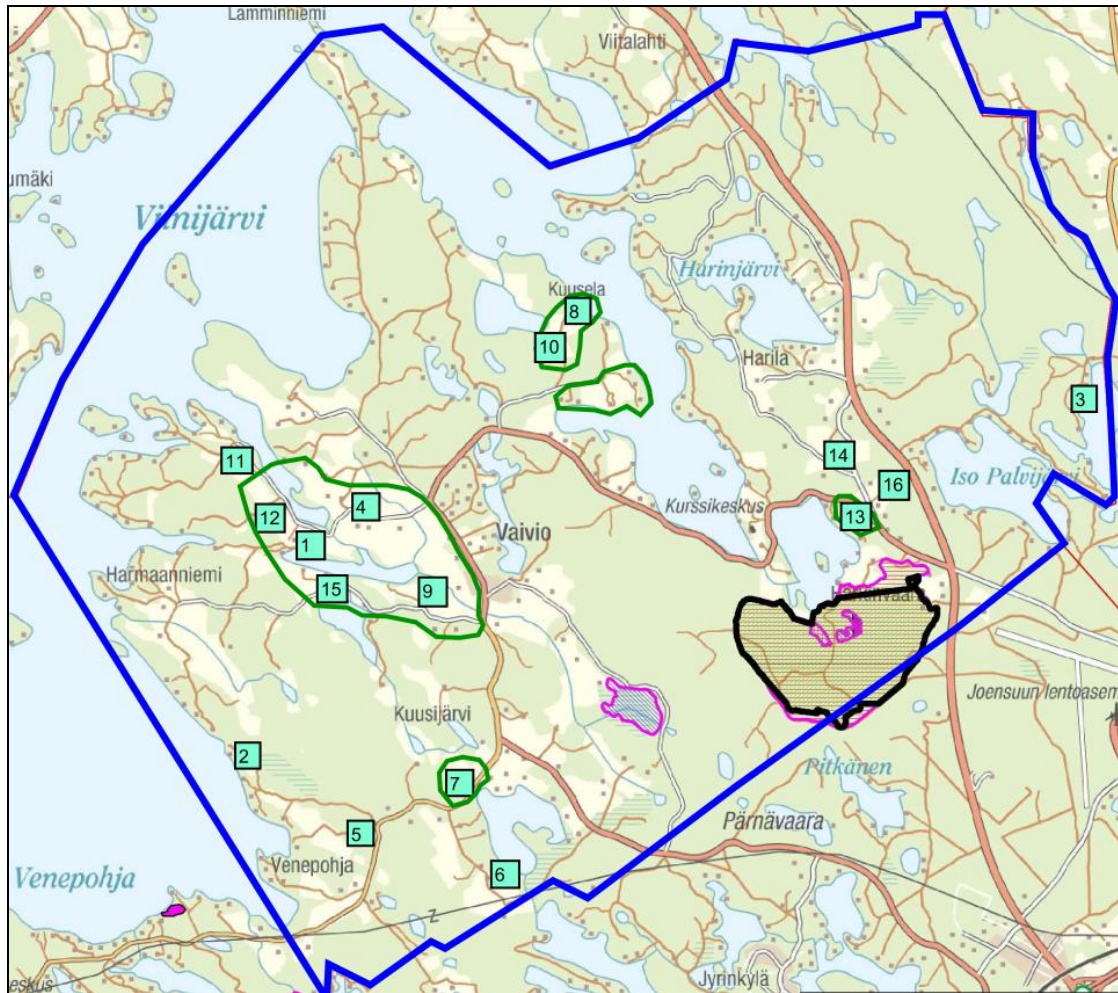
Simola, Antti (toim.) (1997): Vanha Vaivio. Vaivion ja Härkinvaaran kyläperinnettä

Suomen Maatilat osa IV (1932)

Suuri Maatilakirja osa VII (1966)

Tuomi, Maija-Liisa (1984): Suur-Liperin historia

Suullinen tiedonanto 18.7.2008: Martikainen Seppo, Vaivio – Härkinvaara – kyläyhdistyksen puheenjohtaja

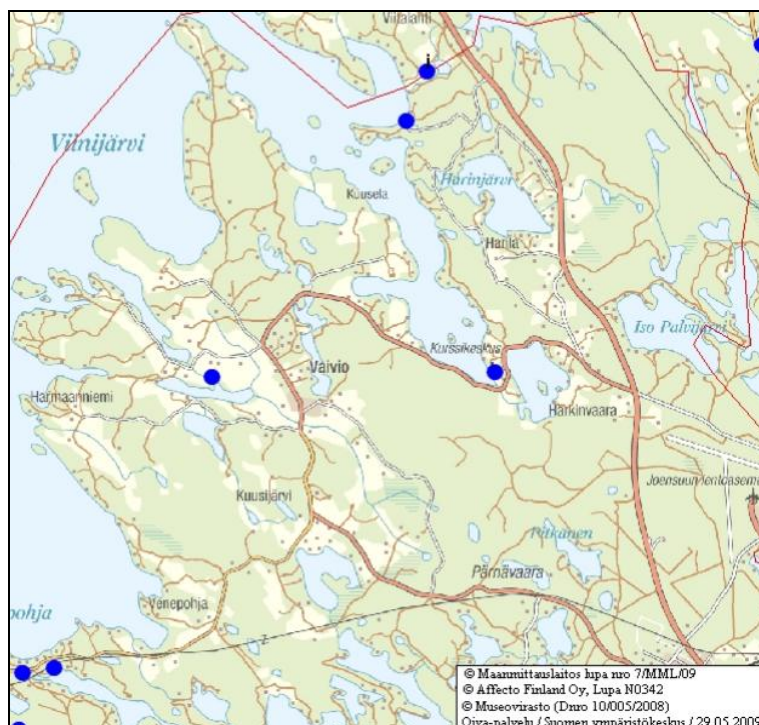

Kuva: Kuva: Kartalle on merkitty inventoitujen kohteiden sijainnit. Kulttuurimaisema-alueet rajattu vihreällä, mustalla rajattu on Natura-alue.

2.3.8 Muinaismuistokohteet

Suunnittelualueella on tiedossa kolme muinaisjäännösten irtolöytöpaikkaa. Yhtään kiinteää muinaisjäännöstä ei alueella ole.

Kohteen nimi	Kohteen tunnus	Kohteen kuvaus
Vaivionsalmi	426040012	kivikautinen löytöpaikka
Keretinkangas	426040028	kivikautinen löytöpaikka
Tuhkuri	426040043	rautakautinen löytöpaikka

Kuva: Kaava-alueella sijaitsee kolme irtolöytöpaikkaa (Ympäristötiedon hallintajärjestelmä Herтта, 29.5.2009).

3

LUONNONYMPÄRISTÖ

Kaava-alueelle tehtiin 11.-17.6.2007 linnustaselvitys sekä 16.-19.7. kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys. Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvityksen tarkoituksena oli paikallistaa kaava-alueelta arvokkaat luonto- ja maisemakohteet. Karttojen ja ilmakuvien perusteella alueelta valittiin kohteita, jotka käytiin tarkastamassa maastossa. Tällaisia alueita olivat erityisesti rakentamattomat ranta-alueet, luhtarannat, puronvarret sekä ojittamattomat suot. Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvityksestä vastasi FM Mika Welling Pöyry Environment Oy:stä. Linnustonselvityksen tarkoituksena oli kartoittaa sellaiset linnustollisesti arvokkaat alueet, joilla saattaa olla vaikutusta alueelle rakentamiseen. Linnustonselvityksestä vastasi Ari Parviainen.

Kaava-alue kuuluu eteläboreaaliseen vyöhykkeeseen ja suokasvillisuutensa puolesta eksentristen ja *Sphagnum fuscum*-keitaiden alueeseen, ns. Sisä-Suomen keidassualueeseen (Eurola ym 1995). Joensuun seudun metsä- ja suotyyppit viittaavat Järvi-Suomen tyypilliseen lajistoon. Itäisten, jonkin verran mantereisten lajien osuus on kuitenkin täällä hiukan suurempi. Alueen yleisin metsätyyppi on mustikkatyyppi (MT, *Myrtillus*-tyyppi), mutta myös kuivia puolukkakankaita (VT, *Vaccinium*-tyyppi) on runsaasti. Järvi-Suomessa soita on pinta-alasta verraten vähän ja ne ovat yleensä pienialaisia. Alueen järvet ovat dys-oligotrofisia *Equisetum*- ja *Equisetum-Phragmites*-tyypin järviä (Kallio 1973).

Mannerjäätikkö suli alueelta hieman yli 11 000 vuotta sitten synnyttäen Jaamankankaan reunamuodostuman, joka muuttuu länsiosassaan Viinijärven harjuksi. Suunnittelualueella merkittävin geomorfologinen muodostuma on Munakukkula-Niinivaaran harjualue. Alueen moreenimaaperä on pohjamoreenia, pääasiassa hiekka- ja hienoainemoreenia (Saarelainen 2001). Laajalti on myös harjuun liittyviä sora- ja hiekkakerrostumia. Kallioperä on Liperin alueella laajalti kiilleliusketta, kunnan eteläosassa kvartsi- ja graniidoriittista gneissia.

3.2 Uhanalaiset lajit

Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen mukaan kaava-alueella ei ole suojelualueiden ulkopuolelta tiedossa uhanalaisten kasvi- tai eläinlajien esiintymätietoja.

3.3 Arvokkaat pohjavesi- ja maa-ainesalueet

Pohjavesialueet

Suunnittelualueen pohjoisosa Vaivion kylältä pohjoiseen Kaarreniemen kärkeen kuuluu Kiiesvaaran II-luokan pohjavesialueeseen (0742612), jonka pinta-ala on 546 ha. Suunnittelualueen itä- ja kaakkoisosat kuuluvat puolestaan Konivaaran I-luokan pohjavesialueeseen (0742611 A), joka ulottuu Pekkananvaaralta itään Polvijärventielle ja etelässä Jyrinjärvelle. Itäosassa sijaitsevat myös Patavaaran ja Huhusniemen II-luokan pohjavesialueet. Ison Polvijärven pohjoispuolella sijaitsee lisäksi Venäänsuon I-luokan pohjavesialue (0742608). Pohjavesialueet on esitetty liitteessä 3.1.

POSKI-luokituskohteet

Pohjavesien suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittaminen eli POSKI-projekti oli käynnissä Joensuun seudulla v. 2000-2002. Suunnittelualueella Poski-luokiteltuja kohteita ovat (liite 3.2):

Harjualueet

Nimi	Nro	Pinta-ala	Arvoluokka	MaL-luokka
Nuottilampi-Harinjärvi	42619	272,8	3	1
Kiiesvaara-Kaarreniemi	42610	330,1	3	1 - 2
Pärnävaara-Veteläsuu	42609	252,3	3	1
Huhusniemi	42608	125,2	3	1
Patavaara	42605	64,4	4	1 - 2
Munakukkula-Niinivaara	42604	198,3	2	1
Kalikkavaara	42603	193,7	3	1
Koukkelonvaara	42602	241,5	3	1

Liperin kunnassa arvokkaat harjualueet keskittyvät Jaamankankaan reuna- ja saamuodostumajaksolle. Kaava-alueella Munakukkula-Niinivaara on harjajensuojeluohjelmaan ja Natura-verkoston kuuluva alue, joka on luonnon- ja maisemansuojelun kannalta valtakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltu kohde. Suurin osa kohteista on arvoitettu maakunnallisesti arvokkaiksi kohteiksi, joilla maa-ainelain 3§:n kannalta annetun luokituksen (MaL-luokitus) mukaan ei sallita maa-ainesten ottoa, jolla on hyvin merkittäviä tai merkittäviä luonto- ja maisematekijöitä, pohjavedenottoa, tai suuri tai kohtalainen vahingollisten muutosten mahdollisuus (Antikainen ym. 2002).

Kallioalueet

Nimi	Nro	Pinta-ala	Arvoluokka
Vattuahonvaara	42608	26,6	5
Riikolanvaara	42607	31,2	4
Vetelävaara	42605	14,8	5

Vattuahonvaara ja Vetelävaara ovat kohtalaisen arvokkaita kallioalueita ja Riikolanvaara arvokas kallioalue.

3.4 KASVILLISUUS- JA LUONTOTYYPPISELVITYS

Selvityksessä on pyritty löytämään ja rajaamaan kartalle kaava-alueella havaitut merkittävät luonto- ja maisemakohteet. Näitä voivat olla vesistöt, joiden tilaa ei saa muuttaa (vesilaki 15§), erityisen tärkeät elinympäristöt (metsälaki 10§) ja suojellut luontotyypit (luonnonsuojelulaki 29§). Muita huomionarvoisia kohteita ovat rauhoitettujen ja uhanalaisten lajien esiintymispaikat sekä muut lajistoltaan rikkaat tai erityiset alueet. Myös alueen kulttuuri- ja luonnonmaisema-alueet on pyritty huomioimaan. Seuraavassa on esitetty merkittäviksi arvioitujen kohteiden kuvaukset ja niiden rajaukset löytyvät liitekarta 4.

3.4.1 Kohde 13 Pieni-Kuisma, Kuoppa-Kuisma ja Kuikkalampi

Pieni-Kuisma on metsälain tarkoittama pienvesi. Lammen eteläranta on rahkoittuvaa rämettä ja tupasvillärämettä. Lammesta lähtevä oja on kaivettu. Ympäröivät kankaat ovat laajalti kuivia ja kuivahkoja hiekkakankaita (liite 4 ja 5, kuva 1). Kuoppa-Kuisma on myös metsälain tarkoittaman pienvesi. Lammen ympärysmetsät ovat harvennettuja, nuoria ja varttuneita männikkökankaita (liite 4 ja 5, kuva 2).

Kuikkalammen länsipuolinen pieni vähäpuustoinen, ojittamaton suopainanne on metsälakikohde (liite 4 ja 5, kuva 3). Suo on pääasiassa oligo-mesotrofista lyhytkorsinevaa ja suon keskellä on pieni rimpilampi. Lajistona valkopiirtoheinä, tupasvilla, mutasara, rahkasara, silmäkerahkasammal, rimpipinnat kuljuraHKasammalpeitteisiä.

3.4.2 Kohde 14 Luonnontilainen vähäpuustoinen suo

Kuisman länsipuolinen ojittamaton vähäpuustoinen suo painanteessa (liite 4 ja 5, kuva 4). Suon reunat ovat *Sphagnum*-rimpiä ja yleisesti oligotrofista rimpistä lyhytkorsinevaa ja rahkaisia rämemättäitä. Suon lajistoa ovat mm. tupasvilla (*Eriophorum vaginatum*), suokukka (*Andromeda polifolia*), suopursu (*Ledum palustre*), vaivero (*Chamaedaphne calyculata*), mutasara (*Carex limosa*), riippasara (*Carex magellanica*), isokarpalo (*Vaccinium oxycoccos*), variksenmarja (*Empetrum nigrum*), pyöreälehtikihokki (*Drosera rotundifolia*), pitkälehtikihokki (*Drosera anglica*), tupasluikka (*Trichophorum cespitosum*), hilla (*Rubus chamaemorus*), jokasuonrahkasammal (*Sphagnum angustifolium*), haprarahkasammal (*Sphagnum riparium*), kalvakkarahkasammal (*Sphagnum papillosum*) ja punarahkasammal (*Sphagnum magellanicum*).
Suo on metsälakikohde.

3.4.3 Kohde 15 Vaivionlammen eteläranta

Lammen etelärannan rakentamaton loiva rantarinne on ilmeisesti vanhaa peltoa, joka nykyisin kasvaa tiheästi 8-12 m koivua (liite 4 ja 5, kuva 5). Kohde on lehtomainen, lajistossa tavataan runsaasti mm. lillukka (*Rubus saxatilis*), mesiangervo (*Filipendula ulmaria*), käenkaali (*Oxalis acetosella*), poimulehti (*Alchemilla* sp.), vadelma (*Rubus idaeus*) ja orvokkeja (*Viola* sp). Kohdeella tavattiin pyypoikue (*Bonasa bonasia*). Peltojen välisenä rehevänä lehtipuujuottina kohde monipuolistaa lammen elinympäristöä.

3.4.4 Kohde 16 Pohjolanvaaran lähde

Tien vieressä sijaitseva lähde (liite 4 ja 5, kuva 6), joka on metsä- ja vesilain perusteella suojeltu.

3.4.5 Kohde 17 Kiurulampi

Pohjanlummetta (*Nyphaea candida*) kasvava pieni lampi (liite 4 ja 5, kuva 7), jonka soiset reunstat ovat lyhytkorsinevaa sekä paikoin suursaranevaa. Lajistoa ovat tupasvilla, mutasara, suokukka, vaivero, isokarpalo, kihokit, pullosara (*Carex rostrata*), leväkkö (*Scheuchzeria palustris*), jokasuonraikasammal, punarahkasammal, silmäkerahasammal (*Sphagnum balticum*), kalvakkarahkasammal sekä kuljunraikasammalia (*Sphagnum cuspidata*-ryhmä). Lammen länsipuolella on hakkuuaukko. Pienvetenä metsälain mukainen tärkeä elinympäristö.

3.4.6 Kohde 18 Valkeislammit

Valkeislammit ovat jyrkkärinteisten notkojen pohjille muodostuneita pieniä lampia, joiden ympärykset ovat hakkaamattomia uudistuskypsiä mäntykankaista. Läntisen lammen pohjoispuoli on lammesta umpeenkasvanutta oligotrofista *Sphagnum*-rimpinevaa ja kuljunevaa sekä reunoiltaan isovarpuisia rämeitä (liite 4 ja 5, kuva 8). Lammet sekä suo monipuolistavat alueen luontoa ja muodostavat maisemallisen luontokokonaisuuden lampien välistä kulkevalle soratielle.

3.4.7 Kohde 19 Saarvalammen lähde

Metsäautotiestä noin 5 m:n päässä rinteessä sijaitseva pieni lähde (liite 4 ja 5, kuva 9). Lähteen alue on kasvillisuudeltaan lehtoa ja lehtokorpea. Putkilokasvilajistoa ovat vadelma, hiirenporras (*Athyrium filix-femina*), korpi-imarre (*Thelypteris phegopteris*), käenkaali, orvokkeja, ojake-lukka (*Geum rivale*), oravanmarja (*Maianthemum bifolium*), mesiangervo, suokeltto (*Crepis paludosa*), kastikat, nuokkuhelmiä (*Melica nutans*). Pohjakerroksessa yleisenä lehväsamalia (*Pseudobryum* sp. ja *Rhizomnium* sp.). Ympäröivä puusto on järeää, Ø >30 cm koivua (*Betula pendula*) sekä 3-5 m harmaa- ja tervaleppää (*Alnus incana*, *Alnus glutinosa*). Rinteen alaosassa kosteita tihkupintoja ja kangas vaihettuu lammen rantaan lehtokorpena. Lähde puro laskee lampeen. Lammen ranta on harmaaleppä- ja kiiltopajuvaltaista pusikkoa. Lähde on metsä- ja vesilain mukainen luontokohde ja lehtokorpi metsälain mukainen luontokohde..

Selvitysalueen itäosan Heinävaaran-Tornivaaran seutu on kaava-alueella ympäristöään reheväämpää, mikä näkyy metsien yleisenä lehtomaisuutena.

3.4.8 Kohde 20 Louhilammen alue, lettosuo

Louhilammen koillisrannassa on maisemallisesti erottuva jyrkänne (liite 4 ja 5, kuva 10a). Lammen pohjoispuolisen luhtaisen lettosuon lajisto on monipuolinen: koivu, tervaleppä, kataja (*Juniperus communis*), jouhisara (*Carex lasiocarpa*), siniheinä (*Molinia caerulea*), maariankämmeä (*Dactylorhiza maculata*), rätvänä (*Potentilla erecta*), järviruoko (*Phragmites australis*), luhtakuusio (*Pedicularis palustris*), aapa- ja hetesirppisammal (*Warnstorfia procera*, *W. exannulata*), okarahkasammal (*Sphagnum squarrosum*), jokasuonraikasammal (liite 3 ja 4, kuva 10b).

Pienen Louhilammen ja Louhilammen ympäristö ravinteisine luhtasoineen muodostaa monipuolisen luonnonympäristön.

3.4.9 Kohde 21 Pieni Polvijärvi ja Mustalampi

Järvien välinen ojittamaton, ravinteisuudeltaan vähintään mesotrofinen suursaraneva, jonka lajistoa ovat: järviruoko, tupasvilla, villapääluikka (*Trichophorum alpinum*), pullo- ja jouhisara, rimpivesiherne, maariankämmeä, jokasuonraikasammal, haprarahkasammal, kalvakkarahkasammal, rimmikoissa cuspidata-ryhmän sammaleet (liite 4 ja 5, kuva 11a). Luhtaisuutta ilmentävinä lisäksi luhtavilla, järvikorte ja raate. Pienen Polvijärven läheisyydessä suo on puustosta rämettä.

Mustalammen etelä- ja pohjoisranta ovat rakentamattomia, maisemallisesti ehyitä luhtarantoja, jotka ovat metsäläiköhteitä ja rakennettavuudeltaan huonoja (liite 4 ja 5, kuva 11b).

3.4.10 Kohde 22 Uusilammen pohjoisrannan luhtasuo

Uusilammen pohjoisrannan suo on mesotrofista pensas- ja avoluhtaa. Lajistona kurjenjalka, järvi-
viruoko, järvikorte, suoputki (*Peucedanum palustre*), rimpivesiherne, luhtavilla, vehka, pikkumata-
rata (*Galium trifidum*), okarahkasammal, kiiltopaju, puusto koivua (liite 4 ja 5, kuva 12).
Luhtasuo on metsälain mukainen luontokohde.

Lammen luoteispuolen metsää avohakattu. Rantavyöhykkeessä runsaasti tervaleppää.

3.4.11 Kohde 23 Kiiesvaaran rantavyöhykkeen tervaleppäluhta

Rantametsä vesijättöistä tervaleppäluhtaa, puusto Ø 11-20 cm, 6-9 m terva- ja harmaaleppää se-
kä koivua. Lähellä rantaa lähinnä pensasluhtaa. Vesiranta kasvaa noin 50 m levyisesti järvi-
viruoko (liite 4 ja 5, kuva 13). Metsäisenä tulva- ja kuteisena rannan tervaleppäluhtana on metsälain
tarkoittama tärkeä elinympäristö.

3.4.12 Kohde 24 Peltoniemen rantaluhta

Peltoniemen pohjoiskärjen länsiranta on laajalti 100-200 m pensasluhtaa, jossa lajistona järvi-
viruoko, luhtakuusio, harmaasara, jousivihvilä, suohorsma, pikkumata, ranta-alpi, pohjakerrok-
sessa hetesirppisammalta yleisesti, 1-4 m koivua, okarahkasammal, jokasuonrahkasammal (liite
4 ja 5, kuva 14). Alueen rantametsä on harvennettua lepikoitumassa olevaa kangasrämettä, jossa
puusto Ø 13-20 cm, 8-12 m koivua ja mäntyä sekä aliskasvuksena 1-3 m harmaa- ja tervalep-
pää. Rantaluhtana metsälain tarkoittama tärkeä elinympäristö.

3.4.13 Kohde 25 Huhuusniemen lähde ja maisemakuusi

Järven rantatöyräessä oleva lähde, josta vettä purkautuu järveen (liite 4 ja 5, kuva 15). Ympäröi-
vä metsä varttunutta ja uudistuskypsää kuivahkoa kangasta, puusto 18-21 m mäntyä. Sekapuuna
pientalaisesti Ø 12-25 cm haapaa. Lähteen vieressä Ø > 50 cm rantakuusi, joka on rannan mai-
semakuusi. Lähde on metsä- ja vesilain mukainen luontokohde.

3.4.14 Kohde 26 Harijärven länsipuolen puro ja luhta

Harijärvestä laskeva vuolas puro, jonka varressa puustona tiheästi Ø 7-16 cm, 8-11 m harmaa-
ja tervaleppää. Puro on alaosastaan noin 3 m leveä ja muodostaa välillä rehevän pajukoitumassa
olevan luhdan (liite 4 ja 5, kuvat 16a ja b). Yleisesti puron ympärysmetsiä on käsitelty, mutta
lahopuustoa on kohtuullisen paljon. Puustona on paikoin järeää koivua. Puronvarsi sekä luhta-
inen laajentuma muodostavat alueella luonnon monimuotoisuutta lisäävän kohteen.

3.4.15 Kohde 27 Sulku-Patalahden alue

Lahden itä- ja lounaisrannalla rantapuustona on järeää (Ø > 40 cm) koivua, vanhaa tervaleppää
sekä muutamia haapoja (liite 4 ja 5, kuva 17). Muodostavat vanhan ja monipuolisen rantapuus-
ton, joka tulisi säästää. Lahopuustoa rantametsässä on kohtuullisen paljon koivupötkelöinä ja
maapuuna. Ympäröivien kankaiden metsät ovat uudistuskypsiä männiköitä.

3.5 Maisemallisesti arvokkaita alueita

3.5.1 Vaivion kylä, maisema-alue M1

Vaivion kylän läpi kulkevalta maantieltä avautuu länteen maaseudun maisema-alue (liite 4 ja 5,
kuva 18).

3.5.2 Mustalampi, maisema-alue M2

Mustalammen pohjoispuoliselta tieltä avautuu luonnonkaunis ja osin perinnemaisemainen näkymä Mustalammelle (liite 4 ja 5, kuva 19).

3.5.3 Pohjolanvaaran tien maisema-alue M3

Kiehuvalahteen laskeutuva jyrkkä rinne on puustollisesti käsitelty, mutta muodostaa rantatien varteen maisemallisen tekijän (liite 4 ja 5, kuva 20).

3.6 Maisema-ekologinen rantaluokitus

Maisema-ekologinen rantaluokitus on maankäytön suunnittelua varten tehty ranta-alueiden luonto- ja maisema-arvojen arviointi. Perustana luokittelulle on ns. maisemaekologinen kapasiteetti, jolla tarkoitetaan alueen kykyä sietää rakentamista ja muuta ihmistoimintaa.

Vesistön rantavyöhykettä voidaan pitää maisemallisesti herkkänä ja ekologisesti merkittävänä alueena, jonka kulutuskestävyys on rajoitettu. Erityisen huonosti kulutusta kestävät karut kasvu- paikat kuten kalliot ja jyrkät rinteet, joissa liikkuminen helposti aiheuttaa kasvillisuuden kulumista ja eroosiota. Hyvin huono kulutuskestävyys on myös rehevillä ja kosteilla mailla, joiden merkitystä usein vielä korostaa rikas ja monipuolinen kasvi- ja eläinlajisto. Tässä selvityksessä rannat on luokiteltu maisema-ekologisten ominaisuuksien perusteella neljään luokkaan (liitekartta 6). Luonto- ja maisema-arvoiltaan merkittävimpiä ovat IV luokan ranta-alueet ja tavanomaisia, kulutusta hyvin kestäviä alueita ovat I luokan rannat. Luokittelun perusteena ovat olleet alueiden luonto- ja maisema-arvot eikä muihin, esimerkiksi rakentamista ohjaaviin tekijöihin ole kiinnitetty huomiota. Eri luonto- ja maisematekijöiden painotus luokittelussa pohjautuu tekijän omaan näkemykseen.

IV luokka: Rakentamiseen soveltumaton ranta

IV luokkaan on katsottu kuuluviksi kasvistoltaan rikkaita elinympäristöjä, kuten puronsuita ja rantaluhtia. Myös linnustollisesti arvokkaat ranta-alueet kuuluvat tähän luokkaan. Alueet kestävät huonosti kulutusta ja ne tulisi säilyttämään mahdollisimman luonnontilaisina.

III luokka: Huonosti rakentamiseen soveltuva ranta

III luokkaan on luettu lähinnä paikallisesti merkittäviä luontokohteita. Alueiden kulutuskestävyys on melko huono tai ne ovat maisemallisesti herkkiä. Rakentamisen sijoittamista näille alueille tulisi välttää. Tähän luokkaan kuuluu myös osa linnustollisesti merkittävistä kohteista.

II Luokka: Joissain määrin rakentamiseen soveltuva ranta

II luokassa on muun muassa lievästi soistuneita ja alavia rantoja sekä saarten rantoja ja peltorantoja. Alueet eivät ole luonto- ja maisemaominaisuuksiltaan parhaita mahdollisia rakentamiseen, mutta tarvittaessa niille voidaan sijoittaa rakennuspaikkoja.

I Luokka: Rakentamiseen soveltuva ranta

I luokkaan kuuluvat rannat ovat pääasiassa mannerrannan loivapiirteisiiä tuoreen tai lehtomaisen kankaan moreenirantoja, joiden luonto- tai maisema-arvot ovat tavanomaisia. Alueet sopivat rakentamiseen ja niille onkin usein rakennettu.

3.7 LINNUSTOSELVITYS

Aineisto ja menetelmät

Linnustoselvitys on tehty 11.- 17.6.2007 viitenä maastopäivänä ja yhtenä yönä. Kolmena päivänä kierrettiin Viinijärven rantoja veneellä ja kaksi päivää käytettiin pienten järvien ja lampien kiertoon autolla ja jalkaisin. Yksi yöretki tehtiin mahdollisten yölaulajien ja -huutelijoiden löytämiseksi. Lintuja havainnoitiin pääasiassa kiikarein ja kuunnellen, rantautuen lähes jokaiseen rakentamattomaan rantaosuuteen. Myös veneestä käsin tarkkailtiin, sekä paikoin käytettiin kaukoputkea apuna. Jo rakennetut rantaosuudet jätettiin tarkoitukseksi vähemmälle huomiolle.

Linnuston tarkkailussa keskityttiin alueella pesivään lajistoon, jossa erityishuomio oli Euroopan Unionin lintudirektiivin liitteen I lajeissa. **Näitä direktiivilajeja tarkastelluilla alueilla tavattiin kaikkiaan 11 kpl.** Nämä lajit olivat kaakkuri, kuikka, laulujoutsen, pyy, teeri, metso, ruisrääkkä, kalatiira, kehrääjä, palokärki ja pikkusieppo. Lisäksi kahdesta saaresta löytyi valkoselkätikan syönnöksiä, mutta itse lintua ei näinä päivinä havaittu. Lista direktiivilajeista löytyy internetistä osoitteesta <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=9046&lan=fi>. **Direktiivilajit on tekstissä esitetty kursiivilla.**

IUCN -uhanalaisuusluokituksessa näistä lajeista kuikka, laulujoutsen, pyy, kalatiira ja palokärki ovat luokassa LC (Least Concern = Elinvoimaiset) ja kaakkuri, teeri, metso, ruisrääkkä, kehrääjä sekä pikkusieppo luokassa NT (Near Threatened = Silmälläpidettävät). Valkoselkätikka kuuluu luokkaan CR (Critically Endangered) = Äärimmäisen uhanalaiset. Kaikkiaan selvitysalueella havaittiin 81 lajia (+ valkoselkätikka, josta löytyi vain syömäjälkiä).

Liitekarttaan on rajattu selvitysalueen tärkeimmät linnustokohteet. Näistä kaksi on rajattu valkoselkä- ja pikkutikalle sopivien biotooppien johdosta, yksi on kaakkurin pesälampi ja lopuista valtaosa on lokkien ja tiirujen pesimäsaaria ja -luotoja.

3.7.1 Kohde 1 Venepohjan lahti – Harmaanniemi

Venepohjan itäranta on valtaosaltaan täyteen rakennettua rantaa. Kuikansaaren kaakkoispuolella olevilla pienillä luodoilla pesii 5 paria kalalokkeja. Kuikansaaren ja sen viereisen rakentamattoman rannan sinänsä lajirikas linnusto ei sisällä mitään erikoista. Lajistona telkkä, rantasipi, sepelkyyhky, käpytikka, västäräkki, punarinta, musta-, räkätti- ja punakylkirastas, lehtokerttu, pajulintu, kirjosiieppo, hömö-, töyhtö-, sini- ja talitiainen, peippo sekä vihervarpunen.

Harmaanniemen varpuslinnusto on niin ikään tavallisista lajeista koostuvaa: punakylkirastas, lehtokerttu, pajulintu, hippiaäinen, harmaasiieppo, hömötiäinen, peippo, vihervarpunen ja punatulkku.

3.7.2 Kohde 2 Heinäsaari - Vasansaari

Jylynlahdella pesii mahdollisesti *kuikka*. Muuta vesilinnustoa tällä karurantaishalla lahdella ei ole. Lahden rantojen varpuslinnustoon kuuluvat ainakin sepelkyyhky, lehtokerttu, pajulintu, kirjosiieppo, hömö- ja talitiainen sekä peippo. Torokkalahden – Heinäsaaren alueella ei ole vesilinnustoa, mutta kahlaajista Torokkalahdella pesii rantasipi, ja Heinäsaaren kärjen kivillä 3 kalalokkiparia. Varpuslinnusto on alueelle tyypillistä: sepelkyyhky, käpytikka, punarinta, leppälintu, räkätti- ja punakylkirastas, herne- ja lehtokerttu, pajulintu, harmaa- ja kirjosiieppo, talitiainen, peippo sekä pajuirkku.

Vasansaari on kenties koko alueen tärkein linnustokohde. Iso osa saaresta on potentiaalista pesimäbiotooppia *valkoselkätikalle*, jonka syönnöksiä saaren länsiosista löytyikin. Vaikka laji ei saaresta pesisikään, on alue kuitenkin hyvä ruokailupaikka lajille, jonka tiedetään pesivän lähi-alueilla. Vesilinnuista vain tukkakoskelo pesinee saaren rannoilla. Varpuslinnustoa sen sijaan saaresta on melko monipuolisesti. Vaateliaammista lajeista saaren sisäosissa pesii *pikkusieppo*

ja mustapääkerttu. Tavallisempia saarella pesiviä lajeja ovat punarinta, räkätti-, laulu- ja punakylkirastas, herne- ja lehtokerttu, sirittäjä, pajulintu, harmaa- ja kirjosiippo, hömö-, sini- ja talitiainen, puukiipijä sekä peippo.

3.7.3 Kohde 3 Kirjavanniemi ja Nivelsaari

Kirjavanniemen rannat ovat karuja, ja vesilinnuille huonosti soveltuvia. Rannalla pesiikin ainoastaan telkkä. Muusta linnustosta tärkeimpänä lienee direktiivilaji *teeri*. Varpuslinnusto Kirjavanniemellä on hyvin tavanomaista: käpytikka, metsäkirvinen, västäräkki, räkättirastas, pensas- ja lehtokerttu, pajulintu, kirjosiippo, sinitiainen, varis sekä peippo.

Myöskään Nivelsaaren rannat eivät ole vesilinnuille hyviä. Ainoana niistä esiintyy isokoskelo. Rantasipi pesii 1-2 parin voimin. Saaren itärannalla on kapeahko lehtipuustoinen vyöhyke, joka on soveliaista ruokailumaastoa valkoselkätikalle. Saaren pohjoispäästä löytyikin *valkoselkätikan* syömäjälkiä. Muista tikkalinnuista saarella pesii taantunut käenpiika sekä käpytikka. Varpuslinnustoa edustavat sepelkyyhky, västäräkki, räkätti- ja mustarastas, lehto- ja mustapääkerttu, pajulintu, harmaa- ja kirjosiippo, sinitiainen sekä peippo.

3.7.4 Kohde 4 Lietelahti – Haukilahti

Lietelahdella pesii silkkiuikku, sinisorsa ja 2 rantasipiparia. Maukkuluodolla *kalatiira* (1 pari) ja harmaalokkipari. Rantaviiva Maukkuluodolta Haukilahdelle on jo rakennettua, joten sitä ei juuri tarkasteltu, paitsi rakentamattoman pätkän osalta Haukilahden eteläpuolella. Tällä alueella pesinee *metso* (sekä koiras että naaras oleili paikalla) sekä muutamia tavallisia varpuslintulajeja, kuten metsäkirvinen, lehtokerttu, pajulintu, talitiainen ja peippo.

3.7.5 Kohde 5 Suuri- ja Pieni Myhkyrä lähisaarineen

Tärkeitä pesimäsaaria harmaa- ja selkälokeille sekä kuikille. Suurella Myhkyrällä pesii 1 selkälokkipari, 3 harmaalokkiparia ja 3 kalalokkiparia. Rannan tuntumassa uiskenteli myös todennäköisesti juuri tällä saarella pesinyt *kuikkapari* kahden poikasen kanssa. Pienen Myhkyrän kaakkoispuolella olevalla pikkusaarella puolestaan pesii 3 paria selkälokkeja ja 1 harmaalokkipari, ja jollain näistä saarista (Pieni Myhkyrä ja kaksi saarta sen kaakkoispuolella) todennäköisesti myös *kuikkapari*. Tämä alue tulisi jättää kokonaisuudessaan rakentamisen ulkopuolelle.

3.7.6 Kohde 6 Salmilampi

Länsiranta on lähes täysin rakennettu, mutta itäranta lähes rakentamaton. Lammella pesinee vähintään 1 *kuikkapari* (sekä etelä- että pohjoispäässä oleskeli yksinäinen kuikka). Veden äären linnuista lammella pesii lisäksi telkkä, rantasipi ja kalalokki (2 paria). Rantojen varpuslinnusto on melko niukkaa, koska itäranta on suurelta osin mäntykangasta, ja länsiranta jäi jo rakennettuna vähemmälle tutkimiselle. Lajistona metsäkirvinen, västäräkki, peippo, talitiainen, varis sekä keltasirkku. Eteläpäässä lisäksi käpytikka ja pikkuarvun, ja pelloilla kuovi sekä valkoviklo.

Lammella ei ole suurta linnustollista merkitystä, paitsi kuikan osalta. Todennäköisimmät mahdolliset pesimäpaikat lienevät lammen pohjois-koillisosissa.

Kohde 7 Kuisma

Pohjoisosassa pesii *kuikkapari*, josta syystä alue on rajattu liitekartalle linnustollista merkitystä omaavana. Myös kalalokki pesii lammen pohjoispäässä, ja rantasipi eteläosassa. Muuten lammen lajisto koostuu yksinomaan rantojen varpuslinnuista, joita ovat mm. käki, metsäkirvinen, västäräkki, leppälintu, räkätti- ja punakylkirastas, pajulintu, kirjosiippo ja peippo.

3.7.7 Kohde 8 Pohjalampi

Pohjalammen pohjoisosassa tie kulkee pitkän matkaa aivan rannassa, ja itäranta on pitkälti rakennettua. Linnustollisesti merkittävät kohteet ovat etelä- ja lounaisosissa. Lamerinlahti on umpeen kasvava pieni lahti, jolla pesii *laulujoutsen*. Lahti soveltuu muillekin vesilinnuille, vaikka nyt niitä ei havaittu. Valkoviklo sen sijaan pesii lahdella. Toinen mahdollisesti merkittävä kohde on lammen etelärannalla sijaitseva kosteapohjainen, osin lahoppuustoinen lehtimetsävyöhyke. Alue ei ole suuri, mutta biotooppina soveltuu mm. valkoselkä- ja pikkutikalle. Jossain lammen eteläosissa pesinee *kuikka*. Muuta rantavyöhykkeen lajistoa edustavat mm. *pyy*, käpytikka, metsäkirvinen, punarinta, räkätti- musta- ja punakylkirastas, viitakerttunen, lehtokerttu, pajulintu, harmaa- ja kirjosiippo, talitiainen, peippo, viherpeippo ja pajusirkku.

3.7.8 Kohde 9 Ala-Säyneinen

Vain eteläpuolisko Ala-Säyneisestä kuuluu tarkastelualueeseen. Pohjoisosa on Polvijärven kunnan alueella. Tämän järven merkittävimmät alueet ovat Ruoholahti ja sen itäpuolella sijaitseva pikkuluoto. Ruoholahdella pesii *kuikka* varsin lähellä jo olemassa olevaa mökkiä, ja ko. pikkuluodolla 3 *kalatiiraparia* ja 1 kalalokkipari. Enemmän kalalokkeja pesii Polvijärven puoleisella osalla, muassaan myös harmaa- ja selkälokki. Ainoa esiintyvä vesilintu on telkkä, ja kahlaajia ei pesine järvellä (Liperin alueella) lainkaan. Varpuslinnusto alueella on melko monipuolista, mutta ei sisällä uhanalaisuusluokituksen alaisia lajeja. Rantametsissä esiintyviä lajeja ovat ainakin käki, käpytikka, metsäkirvinen, peukaloinen, punarinta, musta-, laulu- ja punakylkirastas, lehtokerttu, sirittäjä, pajulintu, harmaa- ja kirjosiippo, hömö-, sini- ja talitiainen, puukiipijä sekä peippo

3.7.9 Kohde 10 Louhilampi ja Pieni Louhilampi

Rakentamattomia pienehköjä, hyvin erämaatunnelmaisista lampia. Lammilla ei pesi vesi- eikä lokkilintuja. Kahlaajista valkoviklo kuuluu Louhilammen pesimälajistoon. Muuta pesimälajistoa ovat ainakin *pyy*, käki, metsäkirvinen, rautiainen, punarinta, leppälintu, mustarastas, tiltalitti, pajulintu, hippiaäinen, töyhtö- ja talitiainen, peippo, vihervarpunen ja punatulkku. Lammet ja niiden ympäristö ovat hyvin rauhallista pesimäympäristöä monille lajeille. Uhanalaisuusluokituksen alaisia lajeja alueella ei kuitenkaan esiinny pyytä lukuun ottamatta (LC).

3.7.10 Kohde 11 Iso Vehkalampi

Pieni rauhallinen lampi, jolla pesii *kaakkuripari*. Muita vesilintuja lammella ei pesi. Rantavyöhykkeen lajistoon kuuluvat mm. käpytikka, metsäkirvinen, lehtokerttu, pajulintu, peippo sekä keltasirkku. Kaakkurin uhanalaisuusluokka on NT (Silmälläpidettävät). Lampi pitäisi rauhoittaa häiritsevältä toiminnalta kokonaan. Pienikokoisena lampena Iso Vehkalampi lienee muutenkin rakentamiseen soveltumaton.

3.7.11 Kohde 12 Pieni Polvijärvi

Järven linnusto on niukkaa, mutta järven pohjoisosassa pesii *kuikka*, ja keskiosan pikku saarekkeessa kalalokki. Rantametsien linnustoon kuuluvat ainakin rautiainen, punarinta, leppälintu, sirittäjä, pajulintu, kirjosiippo ja peippo. Kuikan takia pohjoispään rakentaminen olisi hyvä mimimoida.

3.8 Uhanalainen lajisto

Kaava-alueelta havaitut lintudirektiivin liitteen I lajit: **kaakkuri, kuikka, laulujoutsen, pyy, teeri, metso, ruisräikkä, kalatiira, kehrääjä, palokärki, valkoselkätikka, pikkusieppo**

Luontoselvitysten lähteet:

Antikainen Merja, Ari Lyytikäinen ja Jouni Pihlaja (2002). Pohjavesien suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittaminen, loppuraportti Joensuun seudulta. Alueelliset ympäristöjulkaisut nro 259. Pohjois-Karjalan ympäristökeskus. 55 s.

Eurola, Seppo (1999). Kasvipeitteemme alueellisuus. Oulanka Reports 22. Oulanka biological station. University of Oulu.

Eurola, S., Huttunen, A. ja Kukko-oja, K. (1995). Suokasvillisuusopas. Oulanka Reports 14. Oulanka biological station. University of Oulu.

Kalliola, Reino (1973). Suomen kasvimaantiede. 308 s. WSOY, Porvoo.

Saarelainen, Jouko (2001). Ylämyllyn kartta-alueen maaperä, lehti 4223 06. GTK, Espoo. Maaperäkartta 1: 20 000 Selitys. 10 s.

Ympäristöhallinto (2007). Ympäristöhallinnon www-sivut:
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=65908&lan=fi>

4 SUUNNITTELUTAVOITTEET

4.1 YLEISTAVOITTEET

Haja-asutusalueiden osalta tavoitteena on laatia osayleiskaava siten, että ranta-alueilla rakennusluvut hajakentämiseen voidaan myöntää suoraan kunnanvaltuuston hyväksymän oikeusvaikutteisen osayleiskaavan pohjalta. Osayleiskaava siten vähentää poikkeuslupakäsittelyjä sekä rantavyöhykkeellä maanomistajakohtaisten ranta-asemaakavojen laadintatarpeita. Rantojen osalta osayleiskaavatyön keskeinen tavoite on turvata maanomistajien maankäytölliset oikeudet ja tasapuolinen kohtelu suunnittelualueen kokonaisrakenteen ja luonnonympäristön arvot huomioiden.

Suunnittelualueen nykyinen maankäyttö ja luonto-olot sekä jo aikaisemmin laaditut selvitykset ja suunnitelmat luovat pohjan yleiskaavoituksen tavoiteasettelulle ja mitoitusperusteille. Lisäksi tavoiteasettelua ohjaavat jo yleisesti hyväksytyt yleiskaavoituksen suunnitteluperiaatteet.

Kaavalla määritellään mm. ympärivuotiseen asutukseen, matkailuun ja loma-asutukseen, maa- ja metsätalouteen, palveluihin, reitistöihin ja veneilyyn, virkistykseen, kulttuuriympäristöön, luonnonympäristöön sekä maisemanhoitoon liittyvät maankäytölliset aluevaraukset määräyksineen ja suosituksineen. Yleiskaavan suunnitteluratkaisuilla pyritään kokonaisrakenteen myönteiseen kehittämiseen. Tällöin kiinnitetään huomiota kunkin osa-alueen perinteisen rakenteen ja maankäytön tukemiseen.

4.2 VALTAKUNNALLISET ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEET

Maankäyttö- ja rakennuslain yleisenä tavoitteena on järjestää alueidenkäyttö niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväälle kehitykselle.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet täsmentävät ja syventävät lain yleisiä tavoitteita ja niistä johdettuja kaavojen sisältövaatimuksia valtakunnallisesta näkökulmasta.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet koskettavat Vaivio – Härkinvaara - alueen yleiskaavoitusta erityisesti seuraaviin kokonaisuuksiin osalta:

4.2.1 Toimiva aluerakenne

- Tuetaan aluerakenteen tasapainoista kehittämistä hyödyntämällä mahdollisimman hyvin olemassa olevia rakenteita sekä edistämällä elinympäristön laadun parantamista ja luonnon voimavarojen kestävä hyödyntämistä.
- Aluerakenteen ja alueidenkäytön kehittäminen perustuu ensisijaisesti alueiden omiin vahvuuksiin ja sijaintitekijöihin.
- Kiinnitetään alueidenkäytössä huomiota olevien rakenteiden hyödyntämiseen.
- Alueidenkäytössä otetaan huomioon haja-asutukseen ja yksittäistoimintoihin perustuvat elinkeinot sekä maaseudun tarve saada uusia pysyviä asukkaita.

4.2.2 Eliympäristön laatu

- Kiinnitetään huomiota rakennetun ympäristön ajalliseen kerroksellisuuteen.
- Kiinnitetään huomiota terveydelle aiheutuvien haittojen ja riskien ennalta ehkäisemiseen ja olemassa olevien haittojen poistamiseen.
- Uusia huomattavia asuin-, työpaikka- tai palvelutoimintojen alueita ei tule sijoittaa irralleen olemassa olevasta yhdyskuntarakenteesta.
- Maaseudun asutusta sekä matkailu- ja muita vapaa-ajan toimintoja on suunnattava mahdollisuuksien mukaan tukemaan maaseudun taajamia ja kyläverkostoa.

4.2.3 Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat

- Edistetään kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä.
- Edistetään elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymistä.
- Tärkeää on kiinnittää huomiota vihervyöhykkeiden ja monipuolisten luonnonympäristöjen riittävyyteen.
- On otettava huomioon pohja- ja pintavesien suojelutarve ja käyttötarpeet.
- Rantaan tukeutuva loma-asutus on mitoitettava siten, että turvataan luontoarvoiltaan arvokkaiden ranta-alueiden säilyminen sekä loma-asumisen viihtyisyys.

4.2.4 Toimivat yhteysverkot

- Tarvittaviin liikenneyhteyksiin varaudutaan kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia pääliikenneyhteyksiä ja -verkostoja.

4.3 LÄHTÖKOHTA-AINEISTON ASETTAMAT TAVOITTEET

Pohjois-Karjalan maakuntakaavan asettamat tavoitteet

Pohjois-Karjalan maakuntakaavan asettamien tavoitteiden mukaan yleiskaavatyössä tulisi ottaa huomioon seuraavat seikat:

- Taajamat tulee säilyttää luonnonläheisinä ja virkistyspalvelut helposti saavutettavissa. Täydennysrakentamisella ei tule tiivistää liikaa nykyistä väljää taajamarakentamista.
- Taajamarakenteita eheyttämällä parannetaan taajamaympäristöjen viihtyisyyttä ja taloudellisuutta. Esteettömyys otettava lähtökohdaksi taajamarakentamisen ja kyläkeskustojen suunnittelussa.

- Aluerakenne- ja maankäyttöratkaisuissa turvataan elinkeinojen toiminta- ja kehittämisedellytykset. Erityisesti olemassa olevan elinkeinotoiminnan edellytyksiin kiinnitettävä huomioita (mm. metsätalous ja puunjalostus, maanviljely).
- Kehitetään virkistys- ja vapaa-ajanalueita ja -reittejä.
- Säilytetään ja hyödynnetään luonnon ja kulttuuriympäristöjen arvoja ja erityispiirteitä

Joensuun seudun yleiskaavan 2020 asettamat tavoitteet

Joensuun seudun yleiskaavassa suunnittelun lähtökohdiksi asetetaan seuraavat tavoitteet:

- Selvitetään nykyisten keskeisten lähialvelujen sijainti ja pyritään keskittämään uutta asumista näiden ja työpaikka-alueiden läheisyyteen
- Hyvät ja laajat pelto- ja metsätalousalueet tulee säilyttää mahdollisimman yhtenäisinä, alueiden käyttöä taajamarakentamiseen tulee välttää
- Kasvu pyrittävä suuntaamaan joukkoliikenteen laatuikävien tuntumaan täydennysrakennettaville alueille ja kylämaisiin asuinympäristöihin haja-alueilla
- Taajamien ja kylien identiteettiä vahvistetaan korostamalla niiden keskuksia (keskeiset palvelut ja maamerkit) ja rajoja (vesistöt ja viheralueet). Asetetaan ympäristöjä koskevia laatuavoitteita
- Uudet asuinalueet sijoitetaan tieliikenteen, lentoliikenteen ja teollisuusmelun sekä Puolustusvoimien toiminnan aiheuttaman melun häiritsemien alueiden ulkopuolelle
- Kulttuuri- ja luonnonperintöä vaalitaan seudun vetovoimatekijänä
- Infrastruktuuria kehitetään, liikenneturvallisuuteen kiinnitetään huomiota, samoin energia- ja jätevesihuollon järjestämiseen
- Luontokohteiden ja maisemien hyödyntäminen elinkeinoissa, luontopolkujen kehittäminen, uimarannat, kylämaiseman siistinä ja avoimena pitäminen. Vesistöjen ja rantojen hoito, erä-, kalastus-, marjastus- ja sienestysmatkailun edellytysten turvaaminen.

Kunnan/maanomistajan asettamat tavoitteet

Liperin kunta on laadittanut vapaa-ajan asumisen tavoiteohjelman v. 2007. Tavoiteohjelman mukaan alueidenkäytön suunnittelussa on huomioitava:

- Vapaa-ajan asuminen sijoittuu olemassa olevien kyläalueiden ja palveluiden läheisyyteen sekä harvempaan niiden ulkopuolelle
- Natura-alueet, muut suojelualueet sekä maisemallisesti arvokkaat rakentamattomat ranta-alueet huomioidaan suunnittelussa ja alueiden arvojen säilymistä edistetään
- Kaavoituksen yhteydessä kartoitetaan alueen luontoarvot ja arvokkaat lintuvesistöt.
- Tarjotaan mahdollisuus muuttaa vapaa-ajan asunto ympärivuotiseksi asunnoksi. Rakentamisen suunnittelun edellytyksiä siihen ovat:
 - rakennuspaikan pinta-ala tulee olla haja-asutusalueella vähintään 5000 m²
 - rakennuspaikalle pitää olla toimiva tieyhteys
 - rakennuspaikan jätevedet tulee pystyä käsittelemään asianmukaisesti
 - sijainniltaan tukeutuu peruspalveluihin (etäisyys taajamaan max. 10 km)

5 YLEISKAAVARATKAISU JA SEN PERUSTELUT

5.1 Strategiset tarkastelukohteet

Vaivion osayleiskaava-alueen tärkeimmät tarkastelu- ja kehittämispainotukset ovat olleet uuden asutuksen maankäyttö- ja sijoittamistarpeiden selvittäminen, kyläalueiden tiiviimpien maankäyttöratkaisujen ja rantarakentamisen ohjaaminen, ranta-alueiden ja kyläalueiden luonnon- ja kulttuuriympäristöjen selvittäminen, Natura 2000 – ohjelman alueiden ja tavoitteiden huomiointi kaavassa, sekä maa-ainesten ottoalueiden osoittaminen.

Kaavanlaadinnassa on otettu huomioon alueen luonto- ja kulttuuriarvot siten, että luonnonympäristön tai kulttuuriympäristön osalta arvokkaat alueet ja kohteet osoitetaan kaavallisesti.

5.2 KAAVAN MUKAINEN KOKONAISRAKENNE

Rakentaminen, ympäri vuotinen asutus ja loma-asutus

Varsinaisia uusia asuinalueita ei osayleiskaava-alueelle osoiteta. Kaavaratkaisussa on osoitettu *kylämäisen tiiviit*, maltilliseen täydennysrakentamiseen soveltuvat alueet yhteisellä AT- merkinnällä (Vaivion talouskylän alue sekä Härkinvaara – Harila - Valkeisenmäki - alue). Vaivion alueelle uusia rakennuspaikkoja osoitetaan reilut 20 kappaletta, ja Härkinvaaran – Valkeisenmäen alueelle yhteensä n. 40.

Uudet rakennuspaikat on merkitty likimääräisesti kaavakartalle, ja rakennusluvut AT-alueille voidaan myöntää suoraan osayleiskaavan perusteella maankäyttö- ja rakennuslain § 44 lisätyn (1.1.2009) momentin 2 perusteella. Uusi säännös laajentaa yleiskaavan käyttömahdollisuuksia siten, että rakennusluvan erityisten edellytysten täyttyminen voidaan selvittää yleiskaavassa. Määräyksen voi antaa sellaisille maaseudun kyläalueille, joilla ei ole merkittäviä rakennuspaineita.

Haja-asutuspaikkoja ei kaavaan muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta osoiteta. Viinijärven ranta-alueet sekä kaava-alueen lampien rannat ovat melko tiiviisti rakennettuja, joten loma-asutusta rannoille osoitetaan vain muutamille alueille, joilla on rantaviihän mitoitusperiaatteiden mukaisesti vielä tilaa rakentaa: Kirjavanniemeen, Honkaniemeen sekä Uusilampi – Viinijärvi – kannakselle. Lisäksi osoitetaan joitain yksittäisiä loma-asutuspaikkoja olevan loma-asutuksen yhteyteen tarkoituksenmukaisille alueille.

Elinkeinot ja palvelut, maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, virkistys

Pääosa kaava-alueesta on maa- ja metsätalousvaltaista aluetta. Kaavan myötä alueelle ei synny uusia palveluja. Vaivion koulu osoitetaan julkisten palvelujen ja hallinnon alueeksi (PY), ja Vaivion kurssikeskus puolestaan palvelujen alueeksi (P). Harilan kyläkauppa on merkitty asuin- ja liikerakennukseksi (AL). Harilassa sijaitseva lomakylä ja sen maltillinen laajeneminen huomioidaan RM- eli matkailupalvelualuemerkinnällä.

Seudun pääelinkeinon, maa- ja metsätalouden toimintaedellytykset turvataan yhtenäisillä maa- ja metsätalousalueilla. Muutamia erillisiä lähivirkistysalueita on osoitettu asutuksen tuntumaan, mutta pääasiallisesti ulkoilu ja virkistys perustuvat jokamiehenoikeuteen ja metsissä liikkumiseen. Vaivion kylällä Salmilammen etelärannassa sijaitseva urheilukenttä on osoitettu VU - merkinnällä.

Liikenneverkosto, reitistöt

Alueelle ei synny uusia liikenneverkostoja tai teitä, lukuun ottamatta ohjeellisia tontti-
katuja. Myöskään merkittyjä ulkoilureittejä tai kevyen liikenteen väyliä ei asutuksen
vähäisyydestä johtuen ole nähty tarpeelliseksi osoittaa. Alueen tieverkosto koostuu pää-
asiassa päällystämättömistä, kapeista maaseututeistä ja yksityisistä mökkiteistä, mutta
nykyinen verkosto on riittävä palvelemaan maltillisesti lisääntyvää asutusta. Eniten kas-
vava, Härkinvaaran – Valkeisenmäen kylämäisen asutuksen alue sijoittuu nauhamaisesti
Polvijärventien eli seututien 502 varteen, josta liikenneyhteydet niin Polvijärven kuin
Ylämyllyn / Joensuun suuntaan ovat hyvät.

Kulttuuri- ja luontoarvot

Kaavanlaadinnan eräänä keskeisenä tavoitteena on ollut kartoittaa alueen luonnon- ja
kulttuuriarvot, joiden selvittämiseksi hankkeen yhteydessä toteutettiin sekä luonto- että
kulttuurikohdeselvitys. Selvityksissä esiin nousseet, arvokkaat ja säilytettävät luonto- ja
kulttuurikohteet ja – alueet on huomioitu kaavanlaadinnassa erillisillä merkinnöillä
(luonnonsuojelualue *SL*, luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokas alue *luo*, maa- ja
metsätalousvaltainen alue jolla on erityisiä ympäristöarvoja *MY*, maisemallisesti arvo-
kas peltoalue *MA*, kulttuurimaisema-alue *km*, suojeltava rakennus *SR* sekä alue jolla
ympäristö säilytetään */s*).

Yhdyskuntatekninen huolto, erityisalueet

Kaava-alueelle on osoitettu yhdyskuntateknisen huollon alue (ET) sekä maa-ainesten ot-
toalue (EO). Erityisiä melu-, tulva-, tai saastuneiden maa-alueiden aiheuttamia rajoituk-
sia tai haittoja alueella ei ole.

Härkinvaaran – Valkeisenmäen – alue on liitettävissä suunnitteilla olevaan kunnallis-
tekniseen jätevesiverkostoon (Puntarinkoski – Sotkuma).

5.3 MAANKÄYTÖLLISET ALUEVARAUKSET

Tavoiteasettelussa ja strategisessa tarkastelussa määritellyn maankäyttökokonaisuuden
rakentaminen on ollut yleiskaavaratkaisun keskeisenä perusteena. Vai vio – Härkinvaara
- kaava-alueen nykyrakenne, paikalliset ominaispiirteet ja maankäytölliset mahdollisuu-
det huomioiden, on toiminut yksityiskohtaisten kaavaratkaisujen perusteina.

5.3.1 Ympäri vuotisen asutuksen ja loma-asutuksen alueet

Kylämäinen alue (AT)

Yleiskaavassa on osoitettu kylämäiset alueet ja näitä vähäisesti täydentävät uudet ra-
kennuspaikat, jotka on likimääräisesti merkitty yleiskaavakartalle. Rakennusluvut AT-
vyöhykkeelle osoitetuille rakennuspaikoille voidaan MRL 44 § 2 momentin perusteella
myöntää suoraan yleiskaavan pohjalta.

MRL:n 44 §:n uusi momentti 2 laajentaa yleiskaavan käyttömahdollisuuksia siten, että rakennusluvan erityisten edel-
lytysten täytyminen voidaan selvittää yleiskaavassa. Säännös poistaa suunnittelutarveratkaisun tarpeen harkinnan yk-
sittäisen rakennushankkeen kohdalla. Määräyksen voi antaa vain sellaisille maaseudun kyläalueille, joilla ei ole mer-
kittäviä rakennuspaineita. Kylämäisen alueen rajaukseen sisältyvät Vaivion talouskylän alue, sekä Härkinvaara - Hari-
la – Valkeisenmäki – alue.

Erillispientalojen asuntoalue (AO)

Kullekin osayleiskaavassa osoitetulle rakennuspaikalle saa sijoittaa yhden enintään kaksikerroksisen asuinrakennuksen ja tarvittavia varasto-, huolto- tms. rakennuksia. Uuden rakennuspaikan vähimmäiskoko on AT-alueilla 3000 m² ja muilla alueilla 5000 m², ja kokonaisrakennusoikeus 300 k-m².

Maatilojen talouskeskusten alue (AM)

Alue varataan maatilojen talousrakennuksille. Alueelle saa sijoittaa maataloutta ja siihen soveltuvia sivuelinkeinoja palvelevaa rakentamista asuin-, tuotanto- ja talousrakennuksineen. Talouskeskuksen yhteyteen saa sijoittaa kaksi enintään kaksikerroksista asuinrakennusta.

Asuin- ja liikerakennusten alue (AL)

Harilan kyläkauppa.

Loma-asuntoalue (RA)

Alue varataan loma-asuntojen rakennuspaikoille. Kullekin osayleiskaavassa osoitetulle rakennuspaikalle saa rakentaa yhden enintään II (1/2) -kerroksisen loma-asunnon ja rantasaunan (enintään 30 k-m²) sekä tarpeelliset talousrakennukset. Rakennuspaikan vähimmäiskoko on 3000 m² ja rakennusten yhteenlaskettu kerrosala enintään 180 m².

Yleiskaavassa on todettu olevat loma-asuntojen rakennuspaikat. Ranta-alueet ovat jo nykyisellään monin paikoin tiiviisti rakennettuja, joten alueelle on osoitettu lähinnä yksittäisiä täydennyspaikkoja, sekä eräille rakentamattomille alueille (Kirjavanniemi, Keretinlahden Honkaniemi sekä Uusilampi – Viinijärvi – kanas) hieman enemmän rakennuspaikkoja rantarakennusoikeuden sallimissa rajoissa.

Matkailupalvelujen alue (RM)

Alue varataan matkailun tarpeisiin.

Harilan lomakylä.

5.3.2 Palvelujen, yhdyskuntateknisen huollon sekä erityisalueiden merkinnät

Osayleiskaavassa on käytetty seuraavia palveluihin ja yhdyskuntatekniseen huoltoon liittyviä merkintöjä.

Palvelujen ja hallinnon alue (P)

Vaivion kurssikeskus on osoitettu palvelujen alueeksi. Varsinaisiin uusiin palvelualuevarauksiin ei ole tarvetta.

Julkisten palvelujen ja hallinnon alue (PY)

Vaivion koulu.

Yhdyskuntateknisen huollon alue (ET)

Maa-ainesten ottoalue (EO katkoviivarajaus)

Maankamaran aineksen otto on sallittua erillisen suunnitelman mukaisesti. Ottoluvan lakattua alue tulee maisemoida.

Lisäksi alueella on merkinnät sähköjohdosta.

5.3.3 Maa- ja metsätalousalueet

Osayleiskaavassa maa- ja metsätalousalueet on jaoteltu nykyisen käyttötarkoituksensa mukaan joko pelto- tai metsäalueisiin. Mikäli alueilla on merkitystä ulkoilun kannalta tai alueilla on maisemallisia tai ympäristöarvoja, on ne tuotu kaavamerkintöjen sisällyksessä esille. Osayleiskaavassa on ympäristölliset ym. seikat huomioiden osoitettu kaavamääräyksiltään erityyppisiä maa- ja metsätalousalueita seuraavasti:

Maa- ja metsätalousvaltainen alue (M)

Alue on tarkoitettu pääsääntöisesti maa- ja metsätalouden harjoittamiseen. Alueella voidaan sallia maa- ja metsätaloutta palveleva rakentaminen, haja-asutusluontoinen asuinrakentaminen (rakennuspaikan pinta-ala vähintään 10 000 m², kokonaisrakennusoikeus 300 k-m²) sekä ulkoilua ja virkistyskäyttöä palveleva rakentaminen.

Tällä merkinnällä on osoitettu ne osayleiskaava-alueen metsätalousalueet, joilla ei ole todettu mitään erityisiä luonto- tai maisema-arvoja.

Maatalousalue (MT)

Alue on tarkoitettu pääsääntöisesti maatalouden harjoittamiseen. Alueella voidaan sallia maataloutta palveleva rakentaminen, haja-asutusluontoinen asuinrakentaminen (rakennuspaikan pinta-ala vähintään 10 000 m², kokonaisrakennusoikeus 300 k-m²) sekä ulkoilua ja virkistyskäyttöä palveleva rakentaminen.

Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU)

Maankäyttö- ja rakennuslain 43 § nojalla määrätään, että alueelle saa rakentaa vain maa- ja metsätaloutta sekä ulkoilua palvelevia rakennuksia, ei asuin- ja lomarakennuksia.

Osayleiskaavaan on MU -merkinnällä osoitettu maa- ja metsätalousalueita, jotka ovat mm. ulkoilun ja reitistöjen kannalta merkittäviä. Usein näillä alueilla on merkitystä myös maiseman säilymisen kannalta.

Maa- ja metsätalousalue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja (MY)

Alue on tarkoitettu pääasiassa maa- ja metsätalouden harjoittamiseen.

Rantavyöhykkeellä (noin 200 metrin syvyinen vyöhyke rantaviihasta mitaten maastolliset olosuhteet huomioiden) saa rakentaa vain maa- ja metsätaloutta palvelevia rakennuksia, ei asuin- ja lomarakennuksia.

MY-merkinnällä on osoitettu:

3. Kirjavanniemi ja Nivelensaari
5. Suuri- ja Pieni Myhkyrä lähisaarineen

Munakukkula – Niinivaara Natura-alue

5.3.4 Virkistys- ja ulkoilualueet

Osayleiskaavassa on käytetty seuraavia virkistys- ja ulkoilualuemerkintöjä.

Lähi virkistysalue (VL).

Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue (VU).

Vaivion urheilukenttä on osoitettu urheilu- ja virkistyspalvelujen alueeksi (VU).

Uimaranta-alue (VV)

Vaivion kylällä ja Lietelahdessa.

5.3.5 Luonnonympäristö, luonnonsuojelualueet ja – kohteet

Luontoarvot on osayleiskaavassa huomioitu rakentamisalueiden kohdistamisessa sekä osoittamalla todetut luontoarvot erityyppisin kaavamerkinnöin. Erittäin merkittävien luonnonarvojensa takia tietyt alueet on ollut syytä osayleiskaavassa osoittaa luonnonsuojelualuevarauksella. Erityisesti näillä alueilla luontoarvojen turvaamiseen tulisi kiinnittää huomiota.

Osayleiskaavassa on luonto- ja maisema-arvoista riippuen käytetty seuraavanlaisia kaavamerkintöjä:

Natura 2000 – ohjelmaan kuuluva alue (nat)

Munakukkula-Niinivaaran Natura 2000-verkostoon kuuluva alue (FI0700017).

Luonnonsuojelualue (SL)

Luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu tai rauhoitettavaksi tarkoitettu valtion toimesta toteutettava alue. Alueella on merkittäviä luonnonarvoja. Maankäyttö- ja rakennuslain 41 §:n nojalla määrätään, että SL -alueella on kiellettyä rakennusten ja rakennelmien tekeminen sekä muut maisemaa oleellisesti muuttavat toimenpiteet, kunnes alueesta on muodostettu luonnonsuojelulain mukainen luonnonsuojelualue.

SL-merkinnällä on osayleiskaavassa osoitettu seuraavat kohteet (ks. kohdekuvaukset kohdassa 1.4.4 Luonnonarvoiltaan merkittävät kohteet):

- Veteläsuo
- Törisevänsuo
- Munakukkulan lehtoalue

Luontovyöhyke (luo)

Merkinnällä on likimääräisesti rajattu mahdolliset metsälain 10 §:n tai LsL 28 §:n mukaiset kohteet ja muut ympäristö- tai maisema-arvoiltaan merkitykselliset kohteet.

Kaavamääräys: Ympäristön tilaan vaikuttavia toimenpiteitä suoritettaessa on huomioitava, ettei alueen luonto- tai maisema-arvoja vaaranneta tai heikennetä.

luo-merkinnällä osoitettuja alueita on yhteensä 25 kpl (numerot 3 ja 5 MY-merkinnällä)

1. Venepohjan lahti – Harmaanniemi
2. Heinäsaari – Vasansaari
4. Lietelahti – Haukilahti
6. Salmilampi

7. Kuisma
8. Pohjalampi
9. Ala-Säyneinen
10. Louhilampi ja Pieni Louhilampi
11. Iso Vehkalampi
12. Pieni Polvijärvi
13. Pieni-Kuisma, Kuoppa-Kuisma ja Kuikkalampi
14. Luonnontilainen vähäpuustoinen suo
15. Vaivionlammen eteläranta
16. Pohjolanvaaran lähde
17. Kiurulampi
18. Valkeislammit
19. Saarvalammen lähde
20. Louhilammen alue, lettosuo
21. Pieni Polvijärvi ja Mustalampi
22. Uusilammen pohjoisrannan luhtasuo
23. Kiiesvaaran rantavyöhykkeen tervaleppäluhta
24. Peltoniemen rantaluhta
25. Huhuusniemen lähde ja maisemakuusi
26. Harijärven länsipuolen puro ja luhta
27. Sulku-Patalahden alue

Maakunnallisesti arvokas kallioalue (kallio)

Tällä katkovii varajauksella on likimääräisesti osoitettu maakunnallisesti arvokkaat kallioalueet. Ympäristön tilaan vaikuttavia toimenpiteitä suoritettaessa on kiinnitettävä huomiota, ettei alueen luonnonarvoja vaaranneta tai heikennetä.

Tärkeä tai vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue (pv)

Pohjavesialueella tulee välttää pohjaveden laatua tai määrää vaarantavia toimenpiteitä. Jätevesien imeyttäminen maaperään on kielletty.

5.3.6 Kulttuuriympäristöt, rakennussuojelu- ja muinaismuistokohteet

Rakennetun ympäristön kannalta kaavassa on tuotu esille lähtökohdissa luetellut kulttuurimaisema-alueet sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennuskohteet.

Kulttuurimaisema-alueet (km)

Merkinnällä on likimääräisesti rajattu maisemallisesti arvokkaita ja / tai historiallisesti merkittäviä kulttuurimaisemakokonaisuuksia.

Kulttuurimaisemavyöhykkeen elementtejä ovat laajat, rantavyöhykkeelle ulottuvat viljelyalueet, viljelyalueiden keskelle sijoittuvat tilakeskukset sekä avoimia tiloja rajaavat metsänreunat ja näkymiä elävöittävät metsäsaarekkeet.

Kaavasuositus: Ympäristön tilaan vaikuttavia toimenpiteitä suoritettaessa sekä alueen maankäytön tarkemmassa suunnittelussa ja toteutuksessa tulisi ottaa erityisesti huomioon alueen kulttuurimaiseman arvot.

Rakennusten ja rakenteiden tulisi sopeutua malliltaan, materiaaleiltaan, mittasuhteiltaan ja värityksen puolesta alueen luonto- ja kulttuuriympäristöön. Avoimille ranta- ja pelto-alueille rakentamista tulisi välttää. Tarvittaessa rantarakentaminen tulisi sovittaa ympäristöönsä esimerkiksi istutuksin. Uudet rakennukset tulisi pyrkiä sijoittamaan kulttuuri-

maiseman ehdoilla, sitä täydentäen tai olemassa olevien rakennusten ja rakennusryhmi-
en yhteyteen. Pihapuina ja puukujissa tulisi suosia ympäristössä olevia perinteisiä lajeja.
Myös muita maisemakuvassa vaikuttavia tekijöitä, kuten kiviröykkiöitä, vanhoja teitä,
puukujia, avo-ojia, pientareita, latoja sekä muita rakennelmia tulisi säilyttää.

Suojeltava kohde (SR, kohdenumero viittaa kaavaselostukseen)

Kulttuurihistoriallisesti, rakennushistoriallisesti tai maisemakuvan kannalta arvokas ra-
kennus tai rakennusryhmä.

Kaavamääräys: Maankäyttö- ja rakennuslain 41 §:n nojalla määrätään, että alueella ole-
via rakennuksia tai kohteita ei saa purkaa eikä niiden ulkoasua muuttaa siten, että niiden
kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne turmeltuu.

SR – kohdemerkinnällä on osoitettu (numero viittaa kaavaselostukseen):

- 3. Nieminen
- 10. Matosuon päärakennus
- 12. Vanha – Sippolan päärakennus
- 13. Hakalan päärakennus
- 16. Härkinvaaran kansakoulu

Alue, jolla ympäristö säilytetään (/s)

Alue, jolla kulttuurihistoriallisen miljööön ja/tai luonnonympäristön erityisarvot tulee säi-
lyttää (kohdenumero viittaa kaavaselostukseen).

/s – aluemerkinällä on osoitettu (numero viittaa kaavaselostukseen):

- 10. Matosuon pihapiiri
- 12. Vanha – Sippolan pihapiiri
- 13. Hakalan pihapiiri
- 15. Mustolan pihapiiri

Muinaisjäännös (SM): Alueella ei ole tiedossa olevia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Alu-
eelta on löytynyt kolmesta paikasta irtolöytöjä: Vaivionsalmelta, Keretinkankaalta ja
Tuhkurista. Irtolöytöpaikkoja ei kuitenkaan merkitä kaavakartalle, sillä irtolöytöpaikko-
ja ei koske muinaismuistolain /295/63) tarkoittama rauhoittaminen.

5.3.7 Liikenne

Osayleiskaavassa on osoitettu oleva päätieverkosto, seututie, yhdystiet ja uusille raken-
nuspaikoille tulevat ohjeelliset tonttikadut, sekä vesiliikenteen (LV) aluevaraukset.

5.3.8 Muut alueet

Osalle kaava-aluetta on laadittu Vaivionsalon rantakaava (rk). Osa kaava-alueesta on
vesialuetta (W).

5.4 OSAYLEISKAAVAN YLEISET MÄÄRÄYKSET

5.4.1 Rakentaminen

Kyläalueille (AT) ja rannoille osoitetuille oleville ja uusille, sekä muille alueille osoitetuille oleville rakennuspaikoille voidaan rakennusluvut myöntää suoraan yleiskaavan pohjalta.

Kyläalueiden (AT) ja ranta-alueiden ulkopuolella voidaan sallia haja-asutusluonteinen rakentaminen, ellei aluekohtaisissa kaavamääräyksissä tai kunnan rakennusjärjestyksessä ole muuta mainittu.

Kyläalueen (AT) sekä ranta-alueen ja – vyöhykkeen rakennusoikeus on tilakohtaisesti osoitettu AO-, AM-, RA- ja RM - alueille. Osayleiskaava on näiden alueiden osalta laadittu maankäyttö- ja rakennuslain 44.2 § (kyläalue), 72.1 § ja 72.2§ (rannat) mukaisesti siten, että rakennusluvut näille rakennuspaikoille voidaan myöntää suoraan yleiskaavan pohjalta ilman asema- tai ranta-asemakaavaa. Muilta osin kylä- ja ranta-alueilla rakentaminen ei ole sallittua.

Teyhteydet yleiskaavan mukaisille uusille rakennuspaikoille tulee ensisijaisesti järjestää olevia liittymiä hyödyntäen. Ennen rakennusluvun myöntämistä on uusille maanteihin tukeutuville rakennuspaikoille haettava tiepiiriltä liittymälupa tai liittymän käyttö-tarkoituksen muutoslupa.

Rakennusten alimman lattiatason tulee olla vähintään yksi metri ylävesirajaa korkeammalla tai mikäli tämä ei ole tiedossa, on otettava huomioon mahdollinen tulvavaara. Alueiden rakentamisessa noudatetaan kunnan rakennusjärjestyksessä olevia määräyksiä, ellei yleiskaavassa ole toisin määrätty.

Rakentamiseen osoitettujen alueiden rajoista voidaan yleiskaavaa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa poiketa yleiskaavan yleispiirteisyyden ja pohjakartan tarkkuusvaatimusten puitteissa.

5.4.2 Maiseman huomioiminen

Rantavii va tulee pyrkiä säilyttämään luonnontilaisena. Rantavii van muuttaminen edellyttää toimenpiteelle asianmukaisen luvan hankkimista.

Ranta-alueiden hoidossa tulee kiinnittää erityishuomiota maisema- ja luontoarvojen säilyttämiseen.

Maankäyttö- ja rakennuslain 43 §:n perusteella määrätään, että osayleiskaavassa rajatuilla maa- ja metsätalousvaltaisilla alueilla, joilla on erityisiä ympäristöarvoja (MY) tai ulkoilun ohjaamistarvetta (MU) ja lähivirkistysalueilla (VL) metsänhoitosuosituksen vastaisia hakkuutoimenpiteitä tai maisemaa muuttavaa toimenpidettä ei saa suorittaa ilman maankäyttö- ja rakennuslaissa 128 §:ssä tarkoitettua maisematyölupaa.

5.4.3 Jätevesien ja jätteiden käsittely, ympäristönsuojelu

Taajama-alueiden synnyttämät jätevedet tulee johtaa kunnalliseen viemäriverkostoon.

Viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla jätevedet tulee käsitellä talousjätevesiasetuksen 542/2003 sekä Liperin kunnan ympäristönsuojelumääräysten mukaisesti.

Jätteiden käsittelyssä ja keräyksessä noudatetaan kunnan yleisiä jätehuoltomääräyksiä, jätteiden ja jätevesien käsittelyssä tulee olla asianmukaisiin selvityksiin perustuva suunnitelma, joka liitetään rakennuslupahakemukseen.

Kaavaan sisältyvien aluekohtaisten määräysten lisäksi tulee noudattaa Liperin kunnan yleisiä ympäristönsuojelumääräyksiä.

6 OSAYLEISKAAVAN VAIKUTUKSET

6.1 Yleistä

Kaavasta aiheutuvien vaikutusten arvioinnin yhtenä tarkoituksena on tukea osayleiskaavan päätöksentekoprosessia. Toisaalta vaikutustarkastelu on ohjannut suunnitteluratkaisuja ja toiminut siten myös perusteena kaavan maankäytöllisille aluevarauksille ja kaavamerkintöjen sisällöille.

Maanomistajien ja eri intressitahojen sekä suunnittelijan välisen osallistuvan suunnittelun ja edelleen vaikutusten arviointien kautta pyritään eheyttämään ja kehittämään suunnittelualan maankäytöllistä ja toiminnallista kokonaisuutta.

Suunnittelutyön pohjaksi määritellyillä tavoitteilla - ennen kaikkea toiminnallisen kokonaisrakenteen hahmottamisella - on pyritty ohjaamaan suunnitteluratkaisuja siten, että yksittäisten maankäytöllisten aluevarausten vaikutukset olisivat mahdollisimman myönteisiä koko Vaivion kaava-alueelle.

Vaivion – Härkinvaaran osayleiskaavaratkaisulla on pyritty sovittamaan eri intressinäkökulmat siten, että maankäytön tuleva suunta on hahmotettu eheänä kokonaisuutena. Kaavanlaadinnassa on luonnollisesti noudatettu Pohjois-Karjalan maakuntakaavan suunnittelutavoitteita, ja suunnittelussa on erityisesti huomioitu vuoden 2008 lopussa hyväksytty Joensuun seudun yleiskaava 2020. Vaivion osayleiskaava noudattaa linjauksiltaan Joensuun seudun yleiskaavan tavoiteasettelua ja aluevarauksia.

6.2 Maankäytölliset vaikutukset

Osayleiskaavaratkaisulla hyödynnetään Vaivion seudulle ominaisia voimavaroja ja etuja, joita ovat mm: rauhallinen asumisympäristö, kauniit luonnon- ja kulttuurimaisemat, virkistysmahdollisuudet luonnossa, sekä palvelu- ja työpaikkakeskusten läheisyys (Liperin keskustaan n. 15 km, Joensuun keskustaan 15 km ja Ylämyllyyn n. 5 km).

Suuria maankäytöllisiä muutoksia alueelle ei tule. Taajimmin rakennetut alueet osoitetaan kaavassa kylämäisinä, maltilliseen täydennysrakentamiseen soveltuvina alueina (AT). Muutoin pääosa kaava-alueesta säilyy maa- ja metsätalousvaltaisena, yhtenäisenä alueena.

6.3 Vaikutukset rakennettuun ympäristöön, kulttuuriympäristöihin ja maisemaan

Kaava-alueelle on tyypillistä metsän ja peltoalueiden vuorottelu, peltojen ja vesistöjen yli avautuvat näkymät, peltoja rajaavat tarkkarajaiset metsäalueet sekä viljelyalueiden keskelle, usein ympäristöä korkeammalle sijoittuvat maatilakeskukset. Näkymien säilyt-

täminen viljelyskylä-alueilla avoimina, sekä rantapeltojen säilyttäminen viljelykäytössä on maisemakuvan kannalta tärkeää. Kaavanlaadinnassa on likimääräisesti rajattu kulttuurimaisema-alueet sekä arvokkaita luonnonmaisema-alueita: alueen yleisilmeen säilyminen nykyisellään turvataan, ja perinteikästä maaseutumaisemaa ja upeita luonnonnäkyviä nostetaan esille VAT – vaatimusten mukaisesti (VAT 4.4).

Lisärakennuspaikat on osoitettu olevan rakennuskannan yhteyteen ja näistä kylämäisiksi muodostuvista seuduista on maakuntakaavan mukaisesti rajattu AT-alueita. Vaivion AT-alueelle on osoitettu noin parikymmentä lisärakennuspaikkaa erillispientaloille, ja Härkinvaara – Valkeisenmäki – alueelle on osoitettu yhteensä nelisenkymmentä uutta erillispientalopaikkaa. Alueiden laajuuden huomioon ottaen lisärakentaminen on varsin maltillista ja varsinaista taajamaa ei muodostu. Kuitenkin lisärakentamisen osoittaminen olevan rakennuskannan yhteyteen eheyttää yhdyskuntarakennetta ja tiivistää kylämäisten alueiden yleisilmettä eli vastaa näin VAT – vaatimuksiin (VAT 4.3).

Viinijärven rannat ovat nykyisellään melko tiiviisti rakennettuja, mutta loma-asutusta on osoitettu sellaisille alueille (Kirjavanniemi, Honkaniemi ja Uusilampi – Viinijärvi – kannas), joilla rantaviivan mitoitusperiaate sen mahdollistaa. Lisäksi kaavassa on osoitettu muutamia yksittäisiä lisärakennuspaikkoja ympärivuotiselle - ja loma-asutukselle, tarkoituksenmukaisiin paikkoihin.

Kaavanlaadinnan yhteydessä alueella toteutettiin rakennuskulttuurikohde-inventointi, jonka tulosten perusteella määritettiin alueen rakennussuojelutarpeet. Kohteiden säilyminen on kaavassa turvattu merkinnällä *SR suojeltava rakennus*. Erityiset yhtenäiset pihapiirit on osoitettu *alue, jolla ympäristö säilytetään* – eli /s – merkinnällä.

6.4 Vaikutukset luonnonympäristöön

Luonnonsuojelu-alueisiin ja Natura – alueisiin kohdistuvat vaikutukset

Kaavahankkeella ei ole välittömiä vaikutuksia olemassa oleviin suojelualueisiin, valtakunnallisten suojeluohjelmien alueisiin eikä Natura 2000 – verkoston alueisiin. Alueiden maankäyttö ei muutu nykyisestä.

Vai vion kaava-alueen luonnonympäristöön kohdistuvat vaikutukset

Tieliikenne tulee täydennysrakentamisen myötä lisääntymään alueella maltillisesti. Rakentaminen vähentää alueen luonnonympäristön määrää, mutta täydennysrakentamisaikaa on osoitettu olevan rakennuskannan yhteyteen, jo rakennetuille tai muuten muokatuille alueille. Yleisellä tasolla alueen luonnossa ei havaittu erityisiä, maltillisen täydennysrakentamisen myötä vaarantuvia arvoja.

Luontoselvityksessä havaitut säilytettävät alueet ja kohteet on huomioitu kaavaratkaisussa *luo* – ja *MY*- merkinnöin. Kaavanlaadinta parantaa luontoarvojen huomiointia, kun luonto- ja linnustoselvitysten myötä luontoarvot ja alue- ja kohdepaikannukset on määritetty.

6.5 Vaikutukset sosiaalisiin oloihin

Osayleiskaavaprosessin ja siihen sisältyvien maankäyttöratkaisujen sosiaalisia vaikutuksia ovat mm. seuraavat:

- Asukkaiden, maanomistajien ja yrittäjien tietoisuus alueen ympäristöoloista, maankäytöllisestä nykytilasta ja tulevaisuuden mahdollisuuksista lisääntyy.

- Tietoisuus maankäytöllisestä tulevaisuudesta edesauttaa alueen kokonaisvaltaisessa kehittämisessä ja markkinoinnissa.
- Tietoisuuden lisääntymisen myötä eri osapuolien sitoutuminen tuleviin maankäytöratkaisuihin voimistuu.
- Tämä edesauttaa kuntaa, maanomistajia ja muitakin, joiden oloihin kaavaratkaisu vaikuttaa, valmistautumaan tuleviin muutoksiin ja hyödyntämään alueelle ominaisia maankäytöllisiä mahdollisuuksia.
- Osa-aluekohtaisiin maankäyttöhankkeisiin voidaan varautua ja aikatauluttaa (mm. asemakaavoitus, kunnallistekniikka).

6.6 Vaikutukset palveluihin, elinkeinoin, matkailuun ja virkistymiseen

Vaiuion seudun osayleiskaavoitus mahdollistaa alueen maltillisen täydennysrakentamisen kylämäisillä alueilla sekä muutamien loma-asutusalueiden (RA) täydentämisen. Alueen houkuttelevuuden lisääminen kasvattaa myös alueen palvelujen kysyntää ja turvaa siten osaltaan olemassa olevien palvelujen säilymistä. Vaiuion - Härkinvaaran työsäkäyntialueita ja palveluntarjoajina kilpailevia / palvelujen saatavuutta täydentäviä seutuja ovat Ylämylly ja Liperin keskusta, mutta myös Joensuu ja Polvijärvi. Uusia palveluja kaavamuuos ei alueelle synnytä.

Vaiuion alueen pääasialliset elinkeinot ovat maa- ja metsätalous, uusina suuntauksina ovat luomutuotanto ja marjanviljely. Metsätalous ja puunjatkojalostus sekä puunkuljetus ovat myös merkittäviä elinkeinoja. Kaava-alueen vahvuus on jokamiehenoikeuteen perustuva liikkumisoikeus metsätalousalueilla, ja seudulla onkin runsaasti upeita, metsäisiltä kallioilta avautuvia vesistönäkymiä, monipuolisia metsäluontoalueita sekä marjastus-, kalastus-, veneily- ja retkeilymahdollisuuksia. Kaava-alue on pääasiassa maa- ja metsätalousvaltaista aluetta, ja näiden alueiden yhtenäisyys on VAT – vaatimusten (VAT 4.3, 4.4) mukaisesti turvattu kaavasunnittelussa, mm. täydennysrakentamisalueet on osoitettu keskitetysti AT-alueina.

Osa seudun yritystoimintaa ovat pienimuotoiset matkailupalvelut. Lomamökki – pienyrittäjien lisäksi Vaiuion kurssikeskus tarjoaa matkailu-, kokous- ja ateriapalveluja. Harilassa on juhlatilavuokra- ja majoituspalvelua tarjoava pieni lomakylä, jolla on maltillisia laajenemissuunnitelmia – laajenemistarve on huomioitu kaavassa ja näin pyritty tukemaan elinkeinon kehitystä.

6.7 Vaikutukset liikenneverkostoihin

Joensuun lentokenttä sijaitsee aivan suunnittelualueen ulkopuolella, kaava-alueen kaakoiskulman tuntumassa. Lähin matkustajaliikenteen rautatieasema on Joensuussa. Ylämyllyssä on rautatieliikennepaikka, joka toimii raakapuun kuormauspisteenä.

Suunnittelualueen eteläpuolitse kulkee Kuopio – Joensuu – valtatie 17, ja kaava-alueen itäosan halki pohjois-etelä-suunnassa kulkee Ylämylly – Polvijärvi – Maarianvaara – seututie 502. Muut tiet ovat pääosin hiekka- ja sorateitä. Alueella on runsaasti etenkin loma-asuntotonteille johtavia yksityisiä mökkiteitä. Tieverkko on päällystämättömyydestä huolimatta hyvässä kunnossa.

Kaava-alueelle ei ole osoitettu (ohjeellisia tonttikatuja lukuun ottamatta) uusia tieyhteyksiä eikä kaavalla juuri ole vaikutuksia liikenneverkostoon. Täydennysrakentamisen myötä liikenne alueella lisääntyy hieman, mutta maltillinen rakentaminen ei aiheuta haittoja liikenneverkolle. Eniten kasvava, Härkinvaaran – Valkeisenmäen kylämäisen

asutuksen alue sijoittuu nauhamaisesti Polvijärventien eli seututien 502 varteen, josta liikenneyhteydet niin Polvijärven kuin Ylämyllyn / Joensuun suuntaan ovat hyvät.

6.8 Osayleiskaavan oikeusvaikutukset

Vai vion osayleiskaava laaditaan oikeusvaikutteisena kunnanvaltuuston hyväksyttäväksi tarkoitettuna yleiskaavana. Rakennusjärjestyksen määräykset jäävät voimaan oikeusvaikutteisen yleiskaavan alueella, mikäli ne eivät ole ristiriidassa yleiskaavamääräysten kanssa, jolloin yleiskaavamääräykset ohittavat rakennusjärjestyksen.

Maankäyttö- ja rakennuslain yleisenä tavoitteena on edellytysten luominen hyvälle elinympäristölle sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen edistäminen. Lisäksi lailla pyritään turvaamaan jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen.

MRL:n 4§:ssä on kuvattu alueiden käytön suunnittelujärjestelmä

Kuntien alueiden käytön järjestämiseksi ja ohjaamiseksi laaditaan **yleis- ja asemakaavoja**. Nämä jäävät kuntien hyväksyttäväksi. Kunnat voivat laatia myös yhteisen yleiskaavan, joka saatetaan ympäristöministeriön vahvistettavaksi.

Maakuntakaava sisältää yleispiirteisen suunnitelman alueiden käytöstä maakunnassa tai sen osa-alueella. maakuntakaava vahvistetaan ympäristöministeriössä.

Lisäksi valtioneuvosto voi hyväksyä alueiden käyttöä ja aluerakennetta koskevia **valtakunnallisia tavoitteita**.

Suunnittelujärjestelmän periaatteena on, että yleispiirteisempi kaava on ohjeena yksityiskohtaisempia kaavoja laadittaessa. Maankäyttö- ja rakennuslaissa korostuvat eri kaavatasojen toisistaan poikkeava asema ja tehtävät alueiden käytön suunnittelujärjestelmässä.

Yleisesti alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän voidaan katsoa noudattavan ns. korvaavuusperiaatetta. Tämän mukaisesti alueidenkäyttökysymykset pyritään ratkaisemaan sillä alimmalla mahdollisella suunnittelutasolla, jolla ne ovat ratkaisun laadulliset ominaisuudet ja osallisten vaikutusmahdollisuudet huomioiden parhaiten toteutettavissa.

Alueidenkäytön suunnittelutasot

1. Maankäyttö- ja rakennuslain säädökset
2. Maankäyttö- ja rakennusasetuksen säädökset
3. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet
4. Vahvistettu maakuntakaava / seutukaava
5. **Oikeusvaikutteinen kunnanvaltuuston hyväksymä yleiskaava**
6. Detaljikaavat (asema- ja ranta-asemakaavat)
7. Rakennusjärjestys
8. Oikeusvaikutteeton yleiskaava
9. Muut suunnitelmat

Alueiden käytön suunnittelujärjestelmä korostaa kuntien itsenäistä asemaa kaavoituksessa. Ainoana valtion vahvistamana kaavana maakuntakaavalla on erityinen merkitys valtakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden yhteen sovittajana.

7 OSAYLEISKAAVAN SUUNNITTELUVAIHEET

7.1 Osalliset

Yleiskaavoitusprosessissa tulee huolehtia siitä, että eri intressiryhmien (osallisten) mahdollisuus osallistua asioiden käsittelyyn on riittävän laajaa, oikeisiin asioihin kohdistuvaa ja oikein ajoittuvaa. Suunnitteluun voivat osallistua maanomistajien lisäksi päättäjät, kuntalaiset ja ne intressiryhmät, joita tarkastelualueen kehittäminen erityisesti kos-

kettaa. Osallisia ovat kaikki ne, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava vaikuttaa.

Keskeiset osalliset:

- Pohjois-Karjalan ympäristökeskus
- Pohjois-Karjalan Maakuntaliitto
- Museovirasto
- Tiehallinto/Savo-Karjalan tiepiiri
- Puolustusvoimat/Itäisen maanpuolustusalueen esikunta/Pohjois-Karjalan Prikaati
- Liperin kunnan luottamuselimet ja hallintokunnat
- Maan- ja kiinteistön omistajat/hallintaoikeuden haltijat
- Alueen asukkaat, yrittäjät ja yhdistykset

7.2 Osayleiskaavatyön suunnitteluvaiheet

TYÖN KÄYNNISTÄMINEN kesä 2008

- Liperin kunnanhallituksen kaavoituspäätös 228 § / 27.11.2006
- Osallistumis- ja arviointisuunnitelman laatiminen (MRL 63 § ja 64 §)
- Kuulutus kaavan vireille tulosta ja osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

Käsittely: Aloitus- ja viranomaisneuvottelu (MRL 66 §) Osallistumis- ja arviointisuunnitelman käsittely ja asettaminen nähtäville.

Osallistuminen: Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) riittävyyden arviointi. OAS nähtäville. Palautteen antaminen OAS:sta.

Tiedottaminen: Kuulutus. Kaavoituksen aloittamisesta tiedottaminen Kotiseutu-uutiset - lehdessä ja kunnan kotisivuilla www.liperi.fi.

PERUSSELVITYKSET JA TAVOITTEET syksy 2008 – talvi 2009 – kevät 2009

- Perustietojen keruu
- Selvitysten laadinta
- Tavoitteiden tarkentaminen

Osallistuminen: Neuvottelut maanomistajien kanssa.

KAVALUONNOS kesä 2009

- Maankäytölliset aluevaraukset kartalla esitettynä
- Mahdolliset vaihtoehdot
- Ympäristövaikutusten arviointi
- Yleiskaavaluonnoksen asettaminen nähtäville

Käsittely: Tekninen lautakunta käsittelee kaavaluonnoksen ja asettaa sen nähtäville.

Osallistuminen: Kaavaluonnos asetetaan nähtäville. Pyydetään lausunnot viranomaisilta ja sidosryhmiltä. Mahdollisuus esittää mielipiteitä. Neuvottelut maanomistajien kanssa tarvittaessa.

Tiedottaminen: Kaavaluonnoksen nähtäville asettamisesta ilmoitetaan Koti-

seutu-uutiset - lehdessä ja kunnan kotisivuilla www.liperi.fi. Maanomistajille ilmoitetaan kirjeitse.

KAVAEHDOTUS syksy 2010

- Kaavaehdotuksen laatiminen luonnoksesta saadun palautteen pohjalta: yleiskaavakartta ja kaavaselostus

Käsittely: Kaavaehdotuksen ja mahdollisten vastineiden käsittely teknisessä lautakunnassa. Tekninen lautakunta asettaa kaavaehdotuksen nähtäville (MRA 27 §). Viranomaisneuvottelu lausuntojen saavuttua (MRA 26 §). Tarvittaessa kaavaehdotuksen asettaminen uudelleen nähtäville tai niiden kuuleminen erikseen, joita muutokset koskettavat.

Osallistuminen: Kaavaehdotus asetetaan nähtäville ja pyydetään lausuntoja. Mahdollisuus jättää muistutuksia.

Tiedottaminen: Kaavaehdotuksen nähtäville asettamisesta ilmoitetaan Kotiseutu-uutiset - lehdessä ja kunnan kotisivuilla www.liperi.fi. Maanomistajille tiedotetaan kirjeitse.

HYVÄKSYMISVAIHE kevät 2010

- Vastineet muistutuksiin ja lausuntoihin
- Kaavaehdotuksen tarkistaminen tarvittaessa
- Yleiskaavakartta ja kaavaselostus

Käsittely: Yleiskaavamuutoksen käsittely teknisessä lautakunnassa ja kunnanhallituksessa ja hyväksyminen kunnanvaltuustossa (MRL 52 §).

Osallistuminen: Mahdollinen valitusprosessi. Kaavan hyväksymispäätöksen laillisuudesta voi valittaa hallinto-oikeuteen.

Tiedottaminen: Hyväksymispäätöksestä kuulutetaan Kotiseutu-uutiset - lehdessä.

Kuopiossa 16.6.2009

Pöyry Environment Oy

Kuopion aluetoimisto

Jorma Harju
Projektipäällikkö
Kaavanlaatija

Anu Taskinen
Suunnittelija